Střední Evropa

Do středoevropského prostoru spadá Německo, Polsko, Česká republika, Slovenská republika, Rakousko, Maďarsko, Lichtenštejnsko, Švýcarsko, Slovinsko (poslední čtyři leží na rozhraní).

V letech před první světovou válkou zde existovalo Německo, Rakousko-Uhersko, zasahovalo sem Rusko. Po skončení první světové války se rozpadá Rakousko-Uhersko a vzniká Československo, Polsko...

Po druhé světové válce se zde dostává vliv Sovětského svazu a vzniká tak rozhraní mezi západním a východním světem. (Politicky západní a východní Evropa) → hospodářsky i politicky se začali výrazně lišit.

Po roce 1989 dochází k pádu totalitního režimu.

Členství v Evropské unii, NATO.

Geografický střed Evropy leží na Ukrajině poblíž hranic Rumunska.

Střední Evropa se dělí na dvě hlavní části, dle jazyků:

- Germánské jazyky
- Slovanské jazyky – Čeština patří mezi západoslovanské jazyky.
- (Ugrofinské jazyky – Maďaři)

Německo

Vyhledej na mapě: Severoněmecká nížina, ostrov Rujana, Středoněmecká vysočina, Schwarzwald, Bavorský les (Bayerischer Wald), Zugspitze, Rýn, Dunaj, Mohan, Labe, Odra, Meklenburskou jezerní plošinu, Východofríské a Severofríské ostrovy.

Erzgebirge (Krušnohoří), Fichtelgebirge (Smrčiny), Böhmerwald (Šumava)

Přírodní podmínky

Povrch Německa se zvedá od severu k jihu. Na severu se rozkládá Severoněmecká nížina ovlivněná pleistocenním zaledněním.

Střed zabírá Porýnská břidličná vrchovina (mezi pohořími Eifel a Rothaar) a Středoněmecká vysočina ohraničená nižšími pohořími.

Do jižního Německa zasahují severní Alp – nejvyšší vrchol Zugspitze – Bavorské Alpy.

V nížině se projevuje přímořské klima, směrem na jih převažuje na kontinentální.

Velice hustá říční síť, většina řek teče na sever do Severního moře a Baltu.

Dunaj – pramení ve Schwarzwaldu na jihozápadě Německa, protéká jižním Německem. Ústí do Černého moře, je druhou nejdelší řekou, s délkou ~2900 km. Splavný od města Ulm.

Řeky jsou propojeny kanály - Středoněmecký průplav, průplav spojující Mohan s Dunajem.

Duisburg je největší říční přístav v Evropě.

Ledovcová jezera na Meklenburské jezerní plošině – největší z nich je jezero Müritz. Další jezera na jihu Německa – Bodamské jezero (rozděleno mezi Německo, Rakousko, Švýcarsko), Chiemské jezero.

Watzmann v Berchtersgadenských alpách – nejvyšší stěna v Alpách – 1800 metrů.

Nížiny podél Severního moře

Staré horniny jsou překryté mladými horninami a usazeninami z období čtvrtohor nanesenými ledovci a řekami. Pevninský ledovec se sem rozšířil ze Skandinávie.

Ledovce zde zanechaly morény s výškou až 300 metrů.

Watt – území zaplavované přílivem, při odlivu je zde bahno a uvízlé malé rybky → potrava pro ptáky. Stavba hrází jako ochrana před zaplavováním vnitrozemí → vysušení půdy za hrází → marše (poldry v Nizozemsku) → využití pro pastevectví.

Rašeliniště a vřesoviště

Nížiny podél Baltu

Části pobřeží jsou tvořeny křídovými srázy (Rujana), písčitými plážemi, kosami (Helská kosa, Viselská kosa) – výběžky z pevniny tvořené .

V nížinách jsou rozsáhlé jezerní plošiny ledovcového původu (Pomořanská a Mazurská). Borovicové lesy na písku.

Sociální sféra – obyvatelstvo, sídla, administrativní členění

Aglomerace Rhein-Main je vysoce zalidněná oblast kolem Frankfurtu, populace 5,8 milionů na 13000 km^2.

Po druhé světové válce bylo Německo rozděleno na čtyři sektory, přičemž tři západní se spojili do SRN, východní část pod správou SSSR vytvořila NDR.

Nepočítáme-li Rusko, je Německo s 82 miliony nejlidnatější zemí Evropy.

Nízký přirozený přírůstek → v 60 letech se otevřeli přistěhovalcům, protože potřebovali levnou pracovní sílu → přichází Turci, Kurdové.

Dnes již má Německo přísnější přistěhovaleckou politiku, objevují se zde projevy xenofobie.

Lužičtí srbové – Slované, při hranici Polska, Česka – Bautzen (Budišín), Görlitz (Zhořelec).

Vysoká průměrná hustota zalidnění, nejvyšší v konurbaci Porýni-Porúří (v Severní Porýni-Vesfálsko – s 17 nejlidnatější země SRN).

Největší města: Berlín (3,5 milionu obyvatel), Hamburk, Mnichov, Kolín nad Rýnem, Frankfurt, Stuttgart.

Rozdíl mezi životní úrovní západního a východní Německa.

SRN (Spolková republika Německo) je spolkový stát skládající se ze 16 spolkových zemí, které mají vlastní ústavu, parlament a vládu.

- Země Bádensko-Württembersko
- Svobodný stát Bavorsko – největší spolková země
- Země Berlín
- Země Braniborsko
- Svobodné hanzovní město Brémy
- Svobodné a hanzovní město Hamburk
- Země Hesensko
- Země Meklenbursko-Přední Pomořansko
- Země Dolní Sasko
- Země Severní Porýní-Vestfálsko
- Země Porýní-Falc
- Země Sársko
- Svobodný stát Sasko
- Země Sasko-Anhaltsko
- Země Šlesvicko-Holštýnsko
- Svobodný stát Durynsko

Důsledky 2. světové války

Po prohrané první světové válce nastává období deprese což vyvrcholilo nakonec druhou světovou válkou → po jejím konci bylo Německo rozděleno na okupační zóny – americkou, sovětskou, britskou, francouzskou, stejné rozdělení Berlína uvnitř sovětské okupační zóny.

Ze sovětské zóny lidé prchali → stupňuje se napětí → 1949 vzniká SRN (Spolková republika

Německo) na což reagují sověti vyhlášením NDR (Německé demokratické republiky).

Kompletní uzavření hranic mezi SRN a NDR, což bylo paradoxní u Berlína, který byl obklopen (jeho západní část) NDR. Útěky do západního Berlína atd → letadlový most → 1961 – Berlínská zeď.

Nakonec blokáda nesplnila účel → byla odvolána → byla postavena oplocena a střežena východním Německem.

V roce 1989 se postupně začíná hroutit sovětský systém → demonstrace za znovu sjednocení → tlak západního Německa na vyslání vlaku pro východoněmecké azylanty. Na podzim roku 90 došlo ke zhroucení režimu → došlo ke znovu sjednocení (rozhodnout museli vítězné mocnosti).

Zwinger – galerie v Drážďanech

Ekonomika

Nejsilnější ekonomika v Evropě, třetí nejsilnější na světě (v HDP) → jsou členy G7.

Rozsáhlá rekonstrukce průmyslu po druhé světové válce, rychlá obnova → západní a východní Německo se ubírají jinými směry.

Západní Německo → Marshallův plán → americká pomoc za účelem získat pozice v Evropě.

Východnímu Německu pomáhal SSSR → stalo se ekonomicky nejsilnějším státem východního bloku. Sovětský model – těžba surovin, těžký průmysl.

→ problém od sjednocení Německa až do teď.

Hlavní surovinou je hnědé a černé uhlí – Porýní-Porúří. Později byla těžba výrazně utlumena.

Výroba dopravních prostředků, přední světový výrobce automobilů: Volkswagen (Wolfsburg), BMW (Mnichov), Audi (Ingolstadt), Opel, Mercedes (Stuttgart)

Ropovod Ingolstadt vede ropu od Středozemního moře.

Výroba elektrotechnických spotřebičů a zařízení: Siemens, Bosch, Osram.

Ekonomické centrum Severní Porýní-Vestfálsko – Dortmund, Essen, Duisburg, Düsseldorf, Kolín nad Rýnem → dříve velký podíl hutnictví → postupné utlumení → nezaměstnanost → vytváření nových pracovních příležitostí (služby, lehký průmysl).

Porýní-Falc, Sársko, Hessensko, Bádensko-Württembersko – kolem Rýnu.

Bavorsko – největší spolková země s významným automobilovým (BMW) a potravinářským průmysl (pivo), úloha cestovního ruchu v Bavorských Alpách, hlavní centra Mnichov a Norimberk.

Velice rozvinutý terciální sektor – zaměstnává přes 60% činného obyvatelstva.

Alpské země

Vyhledej na mapě: Mont Blanc, Monte Rosu, Matterhorn, Grossglockner, Dachstein, Ženevské jezero, Neuchatelské jezero, Vierwaldstättské jezero, Bodamské jezero, Rýn, Rhonu, Inn, Salzach, Drávu, Vídeňská pánev, Rakouská žulová vrchovina, Švýcarská plošina (plochý reliéf → zde žije většina obyvatel), Švýcarský jura (nepatří do Alp), Alpské předpolí, Solná komora.

Kar – ledovcový kotel, mezi horskými štíty, může být zaplněn ledovcovým jezerem.

Moréna – valy z nahrnuté suti, která zbyla po roztání ledovce.

Trog – údolí vytvarované ledovcem ve tvaru U; nejdelší údolní ledovec – Aletschský ledovec (cca 26 km) v Bernských Alpách.

Föhn – teplý padavý horský vítr, vlhčí vzduch od Středozemního moře, stoupá podél Alp → ochlazuje se → kondenzace → prší → vzduch překonává vrcholy a pokračuje dál a klouzá dolů → otepluje se (teplý padavý vítr).

Alpy jsou největším Evropským pohořím dlouhé 1200 km. V pleistocénu zde bylo zalednění.

Zasahují do Švýcarska, Lichtenštejnska, Rakouska, Itálie, Německa, Francie, Slovinska.

Začínají u Středozemního moře, končí až ve Slovinsku (resp. I v Rakousku až k Vídni).

Člení se na západní a východní, hranicí je ve východním Švýcarsku (Lago Maggiore):

- Západní Alpy jsou vyšší (Mont Blanc, Monte Rosa, Matterhorn...)
- Centrální Alpy – krystalické horniny
- Východní alpy - Vysoké Taury v Rakousku s Grossglocknerem

Členění geologické:

- Vápencové Alpy – severní a jižní okraj Alp – Bavorské Alpy, Dachstein
- Flyšové pásmo – vrstevnaté sedimenty.

Turistika, sport a rekreace

Velký hydroenergetický potenciál, ale v zimě je nedostatek vody → nákup energie odjinud (například z Dukovan).

Rakousko

Významná role monarchie v evropské politice od 16. století do roku 1918, kdy se rozpadla.

Dělící říčka Litau

Roku 1938 bylo Rakousko zabráno nacistickým Německem, mělo sice proběhnout referendum, ale Hitler na něj nečekal a prohlásil Rakousko za část Třetí říše.

Roku 1944 bylo rozděleno na čtyři okupační zóny. Ztratili státní suverenitu, kterou zpět získali až v roce 1955 – vyhlášení neutrality.

Národnostně homogenní část, česká menšina ve Vídni (dvě migrační vlny – 1948 a 1969 – pražské jaro.

Nejhustěji je osídlena Vídeňská pánev a Podunají

Rakousko a administrativně se člení na 9. spolkových zemí.

Mezi největší města patří Vídeň (1,6 milionu obyvatel), Graz, Salzburg, Linec, Innsbruck.

Spolkové země Rakouska:

•Vídeň

•Dolní Rakousy – Sankt Pölten

•Horní Rakousy – Lince

•Štýrsko – Štýrský Hradec

•Tyrolsko – Innsbruck

•Korutany – Klagenfurt

•Salzbursko – Salzburg

•Vorarlbersko – Bregenz

•Burgenland - Eisenstadt

Turistický ruch

Laa – Dolní Rakousy při hranicích s Moravou – lázně, rozsáhlé koupaliště (slaná a sladká voda).

Vídeň – zámek Schönbrunn, je zde i nejstarší zoologická zahrada na světě. Hofburg – v současnosti zde sídlí spolkový prezident Hainz Fischer.

Grossglockner – Vysoké Taury – nejvyšší vrchol Rakouska, horská turistika.

Salzbursko – rodiště W. A. Mozarta, poblíž solných dolů, řeka Saltza

Hospodářství Rakouska

Surovinově nevýznamná země, nejvíce nerostných surovin má Štýrsko. Ložiska magnezitu, solí, zásoby dřeva.

→ dřevozpracující průmysl, výroba nábytku, moderní hutnictví, dopravní prostředky, speciální stavební stroje.

Velký význam hydroenergetiky → problém s energií v zimě → nákup energie z Dukovan.

Alpské zemědělství, především chov mléčného skotu, napojeno na potravinářství. Vysoké náklady na zemědělství → výrobky jsou dražší → ochrana vlastního trhu.

Krajinotvorný – alpské louky mají biodiverzitu, je potřeba ji kosit (nebo spásat) → využití zemědělstvím (dobytek tam je od jara do podzimu).

Agro turistika

Agrokomplex – propojení zemědělství s potravinářským průmyslem.

Cestovní ruch – Alpy, Vídeň, Salzburg, Solná komora.

Rakousko je tranzitní země, frekventované dálnice A1 (Vídeň ↔ Linz ↔ Salzburg), A2 (Vídeň ↔ Graz ↔ Klagenfurt, hustá silniční i železniční síť. Dálniční známka, mýto.

Hraniční přechody s Jihomoravským krajem: Hatě, Mikulov

Průsmyky: Brennerský (Rakousko s Itálií) a Semmering (u řeky Rax)

Význam říční dopravy na Dunaji.

Hochalpenstraße (skrz Vysoké Taury), směřuje na Lienz, projíždí pod vrcholem Grossglockneru. Stavba se stavěla v roce 1930 až 1935 – v době velké krize. V provozu pouze v létě (kvůli sněhu).

Švýcarsko

Na vlajce má helvetský kříž – Helvétové byli jedním z keltských kmenů.

Historie, obyvatelstvo, administrativní členění

Úředním jazykem je Němčina (65% - severní část země), Francouzština (20% - jihozápad Švýcarska), Italština (jih), Rétorománština (Retorománi – keltský kmen – došlo k romanizaci)

Roku 1291 uzavírají kantony Schwyz, Uri, Unterwalden věčný spolek – s účelem boje proti Habsburkům. Postupně se přidávaly další kantony.

1815 – potvrzena neutralita

Většina obyvatel je soustředěna ve Švýcarské plošině.

26 kantonů – územní celky, které mají vlastní suverenitu, společná zahraniční politika, kantony se nesmí odtrhnout.

Švýcarsko bylo konfederací do roku 1848, dnes je federací (ústava).

Ženeva je sídlem mezinárodních organizací – francouzsky mluvící obyvatelstvo - mezinárodní červený kříž, část OSN, světová zdravotnická organizace.

Basilej – splavný Rýn

Ekonomika

Cestovní ruch

Bankovnictví - Curych

Jemné strojírenství - hodinářství, lékařství, měřící technika

Farmaceutický průmysl

Potravinářský průmysl – Nestlé

Nože Viktorinox

Švýcarské sýry – ementál

Nemá významné nerostné suroviny → malá spotřeba surovin.

Špičkové výrobky, žádané na světových trzích.

Členem ESVO – evropské sdružení volného obchodu.

Švýcarsko nechce být členem Evropské unie, protože by vzhledem k výši HDP na hlavu (43000 dolarů) → a dotovali by tak podstatnou částí EU, zamítnuté vždy referendem (obávají se otevření hranic a přílivu přistěhovalců).

Vysoká a drahá životní úroveň.

Alpské zemědělství

Východní část střední Evropy

Polsko

Vyhledej na mapě: Pomořanskou a Mazurskou jezerní plošinu, Velkopolskou, Slezskou a Mazovskou nížinu, Lublinskou vrchovinu, Malopolskou vrchovinu, pohraniční pohoří s ČR a Slovenskem, Bělevěžský prales, Vislu (nejdelší řeka), Odru (dopravní tepna), Lužická Nisa, Wartu, jezero Sniardwy [Šniardvy]

Přímořský stát přiléhající k Baltskému moři. Svou polohou a počtem obyvatel je největším ve střední Evropě – téměř 40 milionů lidí.

Nížiny, jezerní plošiny, vrchoviny. Pohoří nastupují až na jihu na hranicích s ČR a srov. V severní části se projevuje oceanita.

V letech 1792, 1793 a 1795 bylo Polsko rozděleno, až do roku 1918, kdy vzniklo znovu vzniklo, avšak v jiných hranicích (malý přístup k moři, Gdaňsk byl svobodným městem). Existovalo až do roku 1938 - po úplné likvidaci za druhé světové války se obnovilo zase v jiných hranicích – územní ztráty na východě byly kompenzovány na západě a hranice se ustanovila na Nise a Odře (původně německé území).

Jezera jsou propojena řekami a kanály, je zde malé osídlení, turistický ruch (za vodou a přírodou). Cca 300 kilometrů vodáckých cest.

Bělevěžský prales – při hranicích v Bělorusku, na seznamu UNESCO. Nížinný prales, kde jsou zachované původní porosty. Žije zde zubr evropský (jinde vyhubeni), dům dědy Mráze, nížinatý, bažinatý terén. Název podle bílé věže.

U Gdaňsku jsou lázně Sopot.

Těžba černého uhlí, síry, soli, rudy mědi, olova, zinku) – vybudován hutní, těžký, elektrotechnický a chemický průmysl.

Historie, obyvatelstvo, administrativní členění

Polsko-litevské knížectví

Německá kolonizace

Trojí dělení Polska

Změna hranic po skončení druhé světové války.

Hnutí Solidarita – hnutí namířeno proti komunistické diktatuře. Byla založena v přístavu Gdaňsk. Zakladatelem byl Lech Walesa (čteno se z) – získal Nobelovu cenu za mír, stal se prvním polským prezidentem, po druhé však zvolen nebyl (příliš autoritativní kroky).

Docela rovnoměrné osídlení, avšak relativně husté osídlení je na jihu země v pásu od Wroclavi po Katovice (největší konurbace ve východní části střední Evropy – Chorzów, Bytom)

K hlavním centrům patří: Varšava, Poznaň, Lódž, Wroclaw, Katowice, Krakow, Gdaňsk, Štětín.

Velké rozdíly v životní úrovni ve městech a na venkově a v západní a východní části.

Polsko je rozděleno na 16 vojvodství.

Sorela – socialistický realismus

Krakov - Wawel – hrad

Lešno – žil zde Jan Ámos Komenský (musel odejít, protože byl protestant), shořela mu zde část práce

Varšava byla postavena zcela znovu, protože při povstání Poláků na konci druh světové války ho Němci tvrdě potlačili (Rusové nechtěli pomoc za podmínek následného vzniku demokracie pomoci).

Mikoláš Koperník – heliocentrický názor – Slunce je středem sluneční soustavy, v Brně je po něm pojmenovaná hvězdárna.

Wieliczka - technická památka, je na seznamu UNESCO, solné doly (vytěžené), zpřístupněny turistům, lázně využívané k léčbě.

Zakopane – velké zimní středistko v Polsku, leží v Polské části Tater. Závody světového poháru ve skocích na lyžích.

Rysy – nejvyšší hora Polska

Koncentrační tábory

Osvětim – jih Polska poblíž Krakova.

Otřesné podmínky, podvýživa.

Vyvražďováni Židé, Poláci i jiné národy.

Hospodářství

Surovinové zásoby na jihu Polska – uhllí, síra, zinek měď → vybudován těžký průmysl s jehož utlumení byly problémy

Soustředění těžkého průmyslu v oblasti Horno a Dolnoslezské pánve

Katovická aglomerace – největší ve východní části střední Evropy.

Příliv zahraničních investic, vývoz průmyslových produktů, menší vývoz zemědělských produktů.

Značná zemědělská produkce (nížinatý reliéf), ale celková zaostalost. Vysoký podíl pracujících v zemědělství (cca 25%). Pěstování brambor, žita, ječmene, ovoce, zelenina a živočišná produkce.

Karpaty

Karpatský oblouk – pohoří, táhne se v délce 1500 kilometrů, začínají v Rakousku (vápence u Pálavy zasahují až do Rakouska), Česká Republika, Slovensko, Polsko, Ukrajina, Rumunsko.

Karpaty se dělí na tři celky:

- Západní – převážná část na Slovensku, leží zde nejvyšší vrchol celých Karpat Gerlachovský štít (Vysoké Tatry, 2655 metrů)
- Východní – jihozápad Ukrajiny a část Rumunska, nejvyšší vrchol této části je Pietrosul [š] (pohoří rodna, 2303 metrů)
- Jižní – nejvyšší vrchol této části Moldoveanu (pohoří Fagaraš, 2543 metrů)

Horninově jsou to pískovce a břidlice = flyš, krystalické horniny (Tatry), velice rozličné

Vznikly alpinsko-himalájským vrásněním ve třetihorách. Ve čtvrtohorách byly nejvyšší části karpat zaledněny, ale dnes zde nejsou ledovce.

Rozsáhlé lesní porosty, řídce osídlené, početná zvěřina (rys, vlci, medvědi).

Slovensko

Vyhledej na mapě: Tatry, Nízké tatry, Malou a Velkou Fatru, Slovenský kras, Slovenský ráj, Pieninský NP, Podunajskou a Východoslovenskou nížinu, Váh, Hron, Západní a Východní a Jižní Karpaty.

Do vlajky vsadili státní znak, aby se odlišili od Ruska.

Slovensko je převážně hornatý stát, převážnou část tvoří západní Karpaty:

- Vnitřní – Tatry, Nízké Tatry, Malá Fatra, Velká Fatra, Slovenské rudohoří
- Vnější – flyš – pohraničí s ČR, Polskem
- Kotliny – oddělují jednotlivá horská pásma – dopravní tepny, osídlení
  - Podtatranská – odděluje Tatry a Nízké Tatry, Popradská a Liptovská kotlina.
  - Považské – podél toku Váhu
  - Turčianská – město Martin
  - Horehronská kotlina

Nízké Tatry – druhé nejvyšší pohoří, nejvyšší hora Ďumbie (2043 metrů).

Podunajská nížina – nejhustěji osídlená část Slovenska → nejprůmyslovější část. Dunaj, Váh, Nitra, nejteplejší oblast Slovenska → dobré podmínky pro zemědělství.

Záhorská nížina při hranicích s Rakouskem a ČR – váté písky → písečné duny → borovicové lesy

Východoslovenská nížina

Dunaj – tvoří část hranice s Rakouskem a Maďarskem, je splavný, přístavy Bratislava a Komárno. Přehrada Gabčíkovo-Nagymaros – zachycování vody, atd.

Řeka Váh – nejdelší Slovenská řeka (přes 400 km) – Černý (Nízké Tatry) a Bílý Váh (Tatry)

Oravská přehrada, Liptovská Mara, Zemplínská Širava

Tatry

Leží na Slovesnko-Polské hranici.

Nejvyšší vrchol - Gerlachovský štít

Dělí se na:

- Západní Tatry = Roháče
- Vysoké Tatry – centrální, Kriváň, Lomnický štít,
- Belanské Tatry

Zaledněny v pleistocénu → pozůstatky jako plesa (Štrbské pleso, Velké Hincovo pleso – s 50 metry je nejhlubší)

Součástí Tatranského národního parku – TANAP

Turistická část Slovenska.

Rozsáhlé lesní porosty byly zničeny vichřicí → špatná skladba později vysazených dřevin.

Památky a národní parky

Velká Fatra, Malá Fatra, TANAP (Tatranský národní park), Slovenský ráj, Muráňská planina, Pieninský národní park, Slovenský kras, Poloniny.

Památky UNESCO: Vlkolínec, Bánská Štiavnica, Slovenský kras, Bardejov, Dobšínská ledová jeskyně, Skalní kresby.

Pieninský národní park – zasahuje částečně do Polska, protéká jím řeka Dunajec (teče do Baltského moře), sjíždí se na vorech v pltích. Vrchol tři koruny. Vápenec → hluboká údolí.

Slovenský kras – leží na pomezí Slovenska a Maďarska, jižní ohraj Slovenského rudohoří. Rozsáhlé krasové území (500 km čtverečních) – propadání, závrty, jeskyně, krasová údolí (hluboké zářezy), krápníky (Stalaktit – ze shora, stalagmit – ze podlahy). Domica – jeskyně, největší stalagmit – 25 metrů.

Hrad Děvín na soutoku Moravy a Dunaje, hraniční pevnost Rakouska-Uherska

Bratislavský hrad, do nynější opravy až po 2. světové války.

Vlkolínec – jeden z nejstarších skanzenů ve střední Evropy

Spíšský hrad – na jeho výstavbě se podíleli Husité

Banská Štiavnica – těžba drahých kovů → ražba mincí, je na seznamu UNESCO

Historie a sociální prostředí

Slovensko bylo 900 let součástí Uherska, bylo zaostalým agrárním územím.

Nesnášenlivost mezi Slováky a Maďary.

Na začátku druhé světové války se otrhli od Československa, vytvořili stát, který sympatizoval s nacisty → po konci války dochází k znovu sjednocení.

Před rozdělením v 1993 se začali hlásit ke Slovenskému státu → proti tomu se postavili vítězné mocnosti druhé světové války, nakonec od toho ustoupili. A 1993 došlo k rozdělení Československa.

Vyhledej v atlase: Košice, Žilinu, Poprad, Banskou Bystricu, Trenčín, Trnavu, Nitru, Zvolen, Banskou Štiavnicu, Vlkolínec, Bardejov, Spišský hrad.

Ekonomika

Stagnace za nadvlády a slabý rozvoj v období prvorepublikového Československa.

Ložiska hnědého a černého uhlí – po druhé světové válce rozvoj těžkého průmyslu → soustředění do Košic.

Po rozpadu SSSR se musí vyrovnat s těžkým průmyslem – pokles výroby, mizerný odbyt.

Vladimír Mečiar – stagnace průmyslu a ekonomiky, premiérem ve třech po sobě jdoucích obdobích. Až za dalšího (Zurindy) se ekonomika vzchopila a roste a roste.

Po vstupu do EU (2004) nastává příliv západního kapitálu.

Slovnaft – ropa, čerpací stanice, bratislavský podnik

Nutnost modernizace dopravní sítě: řídká síť, železnice pro rychlovlaky. Nedostatek dálnic.

Hlavní dálnice vede podél Váhu, měla by vést přes Žilinu až do Košic.

Velký potenciál v turistickém ruchu (letní i zimní turistika), nízká kvalita služeb (oproti západním zemím), vysoká cena.

Zemědělství

Podunajská nížina - černo a hnědo země, přítomnost Dunaje → možnost pěstovat náročné plodiny (obiloviny, kukuřice a teplo

Žitný ostrov – z jihu je obtékán Dunajem, ze severu Malým Dunajem – středem Dunajská středa

Zemědělství v horské části se dostalo do problémů – poklesly dotace.

Maďarsko

Vyhledej na mapě: Velkou a Malou uherskou nížinu, Bakoňský les, Mátru, Bukové hory, Tiszu, Balaton, NP Hortobágy

Rozsáhlé nížiny, téměř žádná pohoří, nejvyšší je pohoří Matra u Slovenských hranic. Věčina pohoří sopečného původu a patří do západních Karpat.

Bakoňský les u jezera Balatonu.

Velká Uherská nížina – Alföld

Malá Uherská nížina

Součástí Panonské pánve – centrum leží v Maďarsku, vybíhá do okolních států (Podunajská nížina, Vídeňská pánev...).

- Mezi Alpami a Karpaty došlo k depresi – vznikla zde pánev.
- Ve třetihorách zalita mořem, ke konci třetihor moře ustupuje → silné vrstvy mořských usazenin.
- Říční usazeniny
- Eolické – usazeniny vzniklé činností větru – vrstvy spraše
- Dříve stepi = puszty – zmizela, dnes je zemědělsky využita
- Bohaté zásoby podzemních vod
- Dunaj a Tisza

NP Hortobágy [ď] – zbytky původní puszty, také jezera (deprese vyplněné vody) a močály:

- Velká hnízdiště ptactva
- Ovce, polodivoké koně, dobytek
- Centrem je vesnice Hortobágy – Pastýřské muzeum
- Velká csárda [č] – typický maďarský hostinec

Jezero Balaton - „Maďarské moře“, leží ve střední části Maďarska, je tektonického původu, největší jezero ve střední Evropě. Téměř 600 km2, délka téměř 150 kilometrů. Po Budapešti druhé nejnavštěvovanější destinace v Maďarsku. Lázeňství

Balaton se díky kontinentálnímu podnebí pomalu zanáší a postupně vysychá.

Termální vody – Maďarsko je bohaté na termální prameny, vyskytují se na 60% území, termální prameny se využívají i k vytápění bytů a skleníků. Mezi vyhlášené lázně patří také Budapešť. Kde byly termální vody známy již ve starověku.

Historie a obyvatelstvo

Budapešť sloužila jako vojenský římský tábor – Aquincum v provincii Panónie.

Ve kterých zemích žijí početné maďarské menšiny? Na Slovensku, Rumunsku (Sedmihradsko), Srbsku (Vojvodina).

O které území přišlo Maďarsko po roce 1918? Ztratili 2/3 území – dnešní Chorvatsko, Slovensko, Černá hora, západní část Rumunska.

Které jsou typické produkty maďarského potravinářství jdoucí na export? Exportním artiklem je maso (uherák, čabajky), zeleninové konzervy, víno, mletá paprika, ovoce.

Římská hranice vedla k Dunaji a Rýnu. Po Římanech přichází kočovný národ Maďarů z Uralu (→ ugrofinská jazyková skupina – altajské jazyky) při postupu porazili Velkomoravskou říši.

1526 – bitva u Moháče, vyhráli Turci → Uhry poraženi → rozdělení Uher mezi Turky a Habsburky. České země se dostávají pod nadvládu Hasburků.

1867 – Rakousko-Uherské vyrovnání – mění se název na Rakousko-Uhersko, Uhersko má velkou autonomii.

Po první světové válce vznikají národní státy → Maďarsko je pouhých 1/3 původních Uher.

Ve druhé světové válce byli na straně nacistů → Maďaři zabrali část Slovenska a Podkarpatské rusi.

Projevil se zde komunismus a socialismus. V roce 1956 chtěli zavést demokratičtější socialismus, dobrovolníci porazili maďarskou armádu → SSSR vyslalo vlastní armádu → masakr.

Dominantní role Budapešti (2 miliony) → posilování vlivu menších regionálních center – Miskolc, Debrecen (Debrecín), Szeged (Segedín), Pécs (Pětikostelí), Györ (Ráb).

Velké množství vesnic, množství samot, kvůli Tureckým nájezdům vedeným na velká centra.

Administrativně se Maďarsko člení na župy.

Budapešť

Původně dvě města Budín a Pešt, spojovací most byl postaven až v 19. století.

Královský palác – v Budíně.

V dobách Tureckých vpádů se Král přesunul do dnešní Bratislavy (16. až 18. století)

Matyášova katedrála po Matyáši Korvínovi

Rybářská bašta nad Dunajem – postavena na bývalém rybím trhu, je na seznamu UNESCA

Most

1849 byl postaven první známý most přes Dunaj.

Parlament (v Pešti) – Inspirován budovou londýnského parlamentu. Nejrozlehlejší stavba v Maďarsku. Postavena z pískovce.

První dráha metra z roku 1896 – druhé nejstarší na světě.

Ekonomika Maďarska

Už před rokem 1989 začalo navazovat vztahy s rakouskou tržní ekonomikou, to později urychlilo příliv zahraničního kapitálu (zájezdy za nákupy).

Velký význam cestovního ruchu (lázně, jezera) v Budapešti a u Balatonu.

Nížinatý reliéf → intenzivní zemědělství zaměřené na produkci obilovin → významný podíl potravinářského průmyslu a jeho vývozu ze země – například vepřové maso, salámy a jiné uzeniny, ovoce (vinná réva – víno Tokaj), zelenina (mletá paprika).

Významnější než potravinářský průmysl je průmysl strojírenský (dopravní) – autobusy Ikarus, obráběcí stroje, elektrotechnické výrobky a výrobky související s potravinářským průmyslem.

Z těžených surovin má větší význam jen těžba bauxitu (→ hliník).

Hospodářským jádrem země je budapešťská aglomerace – probíhá proces suburbanizace – vylidňování centra aglomerace, přesun části obyvatel do vzdálenějších končin aglomerace. Likvidace průmyslu z centra a výstavba průmyslových zón na okraj měst.

Velký podíl zahraničního kapitálu.

Slovinsko

Hlavní město Lublaň.

Triglav - nejvyšší hora Slovinska, leží v Julských Alpách (nejvýchodnější část alp).

Malý a hornatý stát (vápence) → velký potenciál cestovního ruchu, malý přístup k moři.

Horská a vysokohorská turistika, cyklistika, sjíždění divokých řek (na raftu), skákání vodopádů (kaňoning), lyžování, krasové útvary (Velká koryta, jeskyně Postojna).

Tranzitní poloha z Rakouska do Chorvatska - vybírají mýtné na dálnicích (a některých tunelech).

V minulosti patřilo Rakouské monarchii → inklinovalo spíše do střední Evropy. Po první světové válce vznikla Jugoslávie, jejíž částí se Slovinsko stalo. Po druhé světové válce se vstává Slovinsko ekonomicky nejvyspělejší zemí Jugoslávie, což platí dodnes.

V roce 1991 získalo Slovinsko samostatnost. Mají euro (a pro nás není levné).

Jezero Bled – mezinárodní závody ve veslování.

Zimní středisko Planica – závody v letech na lyžích

Kranjská hora – závody světového poháru v lyžování

Elán – značka lyží

Postojenské jeskyně – Postojna – rozsáhlé jeskyně, žije zde macarát jeskynní.

Česká republika

Rozloha a počet obyvatel ČR: 78866 km^2 s 10,4 miliony obyvatel

Délka státní hranice se sousedními zeměmi – celkem 2303 km:

- Německo – 810 km
- Polsko – 762 km
- Rakousko – 466 km
- Slovensko – 252 km

Vlajka v poloze svisle musí být vyvěšena s **bílou** barvou **vlevo**!

Poloha

Matematickogeografická poloha:

- *Okrajové obce státu a jejich souřadnice:*
  - Nejsevernější bod: 51º 03′ 33″ severní šířky (Lobendava)
  - Nejjižnější bod: 48º 33′ 09″ severní šířky (Vyšší Brod)
  - Nejzápadnější bod: 12º 05′ 33″ východní délky (Krásná)
  - Nejvýchodnější bod: 18º 51′ 40″ východní délky (Bukovec)
- *Vzdálenost S-J je 278 km, Z-V je 493 km*
- *Nejkratší vzdálenost od moře:* k Baltskému moři je to Šluknov - Štětín (298 km)
- Geografický střed leží v obci Čihošť – leží blízko města Ledeč nad Sázavou
- Leží na 50 rovnoběžce (→ ve středních zeměpisných šířkách)
- Leží na 15 poledníku – prochází Jindřichovým Hradcem – pásmo středoevropského času (CET, SEČ), leží ve středu časového pásma.

Fyzickogeografická poloha:

ČR leží ve střední Evropě v mírném pásu, stát vnitrozemský, leží na rozhraní mezi oceánským a kontinentálním klimatem (ta se napříč území nemění).

ČR leží na hlavním evropském rozvodí – Kralický Sněžník (3 rozvodí), většina řek u nás pramení → nejsou zde velké toky, využitelné pro vodní dopravu.

Průměrná nadmořská výška je 450 metrů nad mořem (o 100 metrů vyšší než průměr celé EU).

Geomorfologická a geologická poloha (tvary povrchu, stáří hornin)**:**

Vymezujeme dva dominantní celky → od Brna ↔ Ostravy na západ je to Česká vysočina (Český Masivu). Na východ od této hranice jsou to Karpaty.

Nejvyšší bodem je Sněžka v Krkonoších 1602 metrů nad mořem.

Hřensko – Labe při opouštění ČR → 115 metrů nad mořem.

Geopolitická poloha

Česká republika leží v oblasti, kde se střetávaly mocenské zájmy.

Historie

Sámova říše vznikla kolem roku 630 a byla odpovědí na útoky Franků a Avarů, ale rozpadla se brzy po smrti zakladatele. Kupce Sámo.

V 9. století - velkomoravská říše, jejíž jádro tvořila Morava a Nitransko (Mojmírovská dynastie), za Svatopluka byli připojen oblasti Čech, Vislanska, Panonie. Představovala evropskou velmoc. Nakonec rozvrácena Maďary a vnitřními problémy.

V 10. století byly položeny základy přemyslovského státu v Čechách. Morava byla připojena později v 11. století.

Zlatou bulou (1212) byly Čechy uznány za království. Vláda Přemyslovců.

Ve 13. století za vlády Přemysla Otakara II. A Václava II. dochází k rozšiřování.

Za dob Zemí Koruny české se to byly Čechy, Morava, Chebsko, Slezsko, Svídnicko, Horní a dolní Lužice.

14. století nastoupili Lucemburkové. Vznik zemí Koruny české

Od roku 1526 se staly Země Koruny české součástí Rakouska-Uherska – Čechy, Morava, část Slezska, Halič, Bukovina.

Po první světové válce si Čechy a Morava, část Slezska vymohly samostatnost u vítězných mocností, k tomu se připojilo Slovensko a Podkarpatská Rus – a tak roku 1918 vzniklo Československo **První republika.**

Tento stav vydržel až do roku 1938, kdy Mnichovská dohoda (podepsaly 4 země) ořezala Československo o Sudety (Německé, i Maďarské) **Druhá republika → Česko-Slovensko**

Druhá republika skončila německou okupací. 14. března 1939 byl vyhlášen Slovenský stát. 15. března 1939 obsazeni Německem. 16. března ustanoven protektorát. Slovenský stát se připojil k Hitlerovi.

Po druhé světové válce byl Československo obnoveno, avšak již bez Podkarpatské Rusi, která byla roku 1945 předána SSSR). Po roce 1948 jsme se stali součástí SSSR.

1969 – změna z Československé socialistické republiky na Česká a Slovenská federativní republiky → dvě autonomní země.

Po znovunabytí svobody v roce 1989 začal vzrůstat tlak na odtržení Slovenska → 1.1 1993 vzniká Česká republika. (Znovu se museli zaregistrovat u OSN).

Hranice

Většina hranic je tvořena okrajovými pohořími → hranice přírodní. Nížinatá hranice na jihu Moravy, kde část hranici tvoří Dyje).

Hranice ČR patří k nejstarším a nejstabilnější v Evropě (cca 1000 let). Celková délka hranice je 2290 km, což je dáno velkou členitostí, množstvím výběžků (ašský, šluknovský, frídlantský, broumovský, rychlebský, osoblahžský).

Současné hranice byly stanoveny na základě mírových smluv. Roku 1919 byla stanovena hranice s Německem (versailleská) a Rakouskem (germainská).

Hranice s Polskem stabilizována po mezinárodní arbitráži v roce 1920.

Hranice se Slovenskem byla potvrzena mezistátní smlouvou 1997 (kdy proběhly drobné úpravy).

Mapování

Roku 1518 vzniká nejstarší tištěná mapa Čech od Mikuláše Klaudyána.

1569 – mapa Moravy od Pavla Fabricia.

1627 – mapa Moravy od j. A. Komenského

Od 2. poloviny 18. století probíhá úřední mapování vojenské a civilní. U třetího mapování byly zavedeny kóty a vrstevnice.

1935 – Atlas Republiky československé

1966 – Atlas Československé socialistické republiky.

Geomorfologické členění ČR

Zabývá se tvary zemského povrchu. Hranicí, která rozděluje Českou vysočinu od Západních Karpat je spojnice měst Znojma, Brna, Olomoucí (výběžek k Jeseníkům), Ostravou

Provincie	**Subprovincie**
Česká vysočina	Šumavská
	Česko-moravská
	Krušnohorská
	Krkonošsko-jesenická
	Poberounská
	Česká tabule
Středoevropská nížina	Středopolské nížiny
Západní Karpaty	Vněkarpatské sníženiny
	Vnější Západní Karpaty
Západopanonská pánev	Vídeňská pánev

Vývoj České vysočiny

Převaha předhercynských útvarů (ještě před Hercynským vrásněním), většinou to jsou přeměněné horniny (hodně zastoupeny krystalické břidlice) – Šumava, Českomoravská vrchovina.

Barrandien - oblast s nepřeměněnými horninami, leží přibližně mezi Prahou a Plzní. Pochází ze Starohor. Název podle francouzského inženýra Barrandiena. Nalezen starých trilobitů.

Český masiv – žuly, vápence, pískovce, čediče (české středohoří).

Tektonicky aktivní sopky jsou na Chebsku, Liberecku, Náchodsku, Opavsku.

Nejsilnější kůra v okolí Sedlčan – 42 km

Prahory – 4000 – 2500 (milionů let) vznik nejstarších částí Českomoravská vrchovina, Šumava, část jižních Čech

Starohory – 2500 - 245

- Starší – území zalit mořem, mořská transgrese (část území zalita mořem). Kaledonské vrásnění
  - Kambrium – 545 – 500 – vulkanismus, pevninské usazeniny.
  - Ordovik – 500 – 440 – vulkanismus Ještědska, moře
  - Silur – 440 – 417
  - Devon – 417 – 350 - vznik vápenců Moravského krasu, Devonské vápence
- Mladší
  - Karbon – 350 – 285 – Hercynské vrásnění - vznik uhlí (tropické klima), vznik vysokého horstva
  - Perm – 285 – 245 – Hercynské vrásnění – intenzivní zvětrávání, sedimentace

Druhohory – Hercynské vrásnění (ke konci Alpinské vrásnění)

- Trias – 245 – 214 – masiv se stává souší, horstvo se snižuje. Mezihorské pánve vysychají, horstvo se snižuje.
- Jura – 215 – 140
- Křída – 140 – 63 – jihočeské pánve, na severu mělké moře (České křídové tabule) → mořská sedimentace, vznik pískovců.. Zarovnání českého masivu a klesá.

Třetihory – Nastupuje Alpinské vrásnění – neproběhlo v České vysočině, ovlivnilo jen krajní pohoří.

- Paleogén – 65 – 25 – vyklenování českého masivu, vznik jezer v Podkrušnohoří. Vývoj

dnešní říční sítě. První říční terasy. Česká křídová tabule vzniká po ústupu moře.

- Neogén – 25 – 1,8
- Vulkanismus v Českém středohoří, Doupovských horách, Nízkém Jeseníku, vývoj říční sítě.

Čtvrtohory – Alpinské vrásnění

- Pleistocén – 1,8 – 0,01 – poslední vulkanismus, horské zalednění (Krkonoše, Šumava), po roztání ustanovení současného vývoje. Váté písky a spraše.

  Černé bouře – silné bouře, v dobách meziledových rozvodněné řeky nanesly do daleké místa materiál → a bouře je přenášeli.
- Holocén

Geologický vývoj Karpat

V druhohorách byla oblast zalita mořem, vznik alpsko-karpatského předhlubně ← došlo k vyvrásnění centrálních Karpat.

Ve třetihorách došlo k vyvrásnění vnějších flyšových Karpat – pískovce, jílovité břidlice, ústup moře → vývoj říční sítě.

Ve čtvrtohorách – pevninský ledovec na Ostravsku a v Moravské bráně (se severu) – končilo u Hranice, spraše a váté písky (do úvalů → kultivací se na tomto vyvinuly černo a hnědo země → intenzivní zemědělství), dotvoření říční sítě, vliv člověka.

Váté písky na Hodonínsku - „Moravská sahara“

Subprovincie české vysočiny

Šumavská subprovincie

Leží při hranicích s Německem a Rakouskem na jihozápadě ČR.

Šumava – Velký Javor (1456), Plechý (1378)

Šumavské podhůří

Novohradské hory

Český les – Čerchov (1042)

Patří mezi geologicky nejstarší části našeho území, stáří z prahor a starohor, horniny přeměněny. Výrazně se snížilo (malý výšku dnečních Alp) → široké ploché hřbety. Ve třetihorách ovlivnilo alpinské vrásnění → zvedlo Šumavu.

V Pleistocénu došlo k lokálnímu zalednění nejvýše položených částí Šumavy → ledovcová jezera (Černé jezero – 18 hektarů, hloubka téměř 40 metrů, Čertovo jezero, Plešné jezero, Laka, Prášilské jezero). Kary, morény.

Biosférická rezervace (na seznamu UNESCO), v roce 1991 vyhlášena národním parkem.

Mezi cenné lokace patří NPR Boubín – vyhlášena v roce 1858, patří mezi nejstarší rezervace v Evropě. Od té doby zde neprobíhají zásahy člověka.

Šumavské slatě – rašeliniště – vznik rašeliniště je indikátor čistého prostředí, vznikají po skončení dob ledových, přebytečná voda zůstala stát na místech s pevným podkladem → hromadění a tlení rostlinných zbytků → postupná změna na rašelinu. 10 metrů rašeliny za 10000 let.

Wolfram, zlato, stříbro

Rašelina – použití v zemědělství

Šumavské pláně – nad 1000 metrů nad mořem, jsou nejvýše položenou rovnou plochou ve střední Evropě.

Horské hřbety – až 1400 metrů.

Společně s Bavorským lesem se jedná o nejzalesněnější část střední Evropy

Prameny Vltavy a otavy (Vydra), Lipenská nádrž.

Hřebeny Šumavy prochází hlavní evropské rozvodí.

Tří jezerní slať – přírodní rezervace, chodníčky.

Kvilda – horské středisko, nejnižší teploty (přes -30°C)

V minulosti se zde usadili těžaři dřeva → vysazování smrků, která je nepřirozená → napadení kůrovcem, polomy.

Bílá strž – Bílý potok – vodopády.

Teplá Vltava – pramení u Černé hory

Studená Vltava – pramení v Bavorsku.

Naleziště zlata v Otavě → rýžoviště zlata → sejpy – hromady prosátého písku na březích.

Kašperk – hrad postavený Karlem IV. Na ochranu stezky z Pasova.

Dřevo se splavovalo po Vltavě a Otavě do vnitrozemí, díky tomu byly vybudovány kanály (například schwarzenberský kanál s Dunajem).

Novohradské hory

Poloha při hranicích s Rakouskem. NPR Žofínský prales (1838), prales Hojná Voda – nejstarší přírodní rezervace ve střední Evropě.

Rekreační centra Dobrá Voda, Hojná Voda

Zdroje kvalitní pitné vody.

Velké množství zrušených vesnic, kvůli železné oponě.

Dnes postupný návrat turistického ruchu (lázeňství, hrady...)

Krušnohorská subprovincie

Krušné hory (nejvyšší vrchol Klínovec 1244 metrů), Smrčiny, Karlovarská vrchovina, Doupovské hory, České středohoří (nejvyšší vrchol Milešovka 837 metrů), Děčínská vrchovina, Podkrušnohorské pánve – Chebská, Sokolovská, Mostecká

Krušné hory

Kerné pohoří na hranicích s Německem prvo a druhohorního stáří, mírně se svažuje do Saska a příkře do Podkrušnohorských pánví.

V minulosti se zde těžily rudy stříbra a uranu.

Jáchymov – v 16. století s 18 tisíci lidmi druhé nejlidnatější město v Čechách → těžba stříbra → tolary (dolar), 1. radioaktivní lázně na světě (Marie Curie-Sklodowská)

Krušné hory tvoří výrazný klimatický předěl – srážky od Atlantiku se zarazí a spadne v Německu. Závětrná strana patří mezi nejsušší oblasti v ČR

Vlivem lidské činnosti za minulého režimu došlo k rozsáhlému poškození lesních porostů.

Podkrušnohorské pánve

Mostecká, Sokolovská, Chebská – pánvemi protéká řeka Ohře

Dlouhodobá povrchová těžba hnědého uhlí – devastace přírodu, zánik řady sídel, vesnic.

Soustředění průmyslu – energetika, chemie → poškozování přírody

Zdroje termálních pramenů a minerálních vod – souvisí s tektonickou činností v třetihorách.

Po roce 1989 došlo k odsíření tepelných elektráren, některé elektrárny byly utlumeny. V dnešní době těžební společnosti požadují rozšíření těžby.

České středohoří

Pohoří sopečného původu rozdělené na dvě části údolím Labe

Nejvyšší vrchol, Milešovka, patří k největrnějším místům v ČR, je zde umístěna observatoř, která patří do světové sítě meteorologických stanic severní polokoule.

České středohoří je CHKO.

Labské pískovce

Oblast Hřenska, při hranicích s Německem. Nejrozsáhlejší pískovcové město ve střední Evropě, které navíc přesahuje do Německa.

Pískovce pocházejí z druhohor (křída) z mořské činnosti zvětráváním.

Protéká zde řeka Labe. Součástí pískovců je park české Švýcarsko. Část z něj CHKO.

Pravčiská brána – pískovcový tvar, největší skalní most v Evropě.

Jáchymov – město, lázeňství, turisticky vyhledávané.

Boží dar – přechod do Německa, božídarské rašeliniště

Sopky – bochníkovitý tvar (čediče), kuželovitý tvar (znělce)

Krkonošsko jesenická subprovincie

Lužické hory, Ještědsko-kozákovský hřbet (Ještěd 1012 metrů), Jizerské hory (Smrk 1124 metrů), Krkonoše (Sněžka 1602 metrů), Krkonošské podhůří, Broumovská vrchovina, Orlické hory, Velká Deštná, Masív Králického Sněžníku (Kralický Sněžník 1432 metrů), Rychlebské hory, Hrubý Jeseník (Praděd 1492 metrů), Nízký Jeseník s Oderskými vrchy.

Krkonoše

Nejvyšší pohoří, leží na rozhraní ČR a Polska, příkřeji se svažují do Polska než do ČR, atraktivnější část Krkonoše leží na našem území.

Hodně ovlivněno v pleistocénu, kdy se vytvořili lokální ledovce, podnebí tundry. Silné mrazové zvětrávání.

Dobře pozorovatelné čtyři vegetační výškové stupně → listnate a smíšené lesy s kulturními loukami (400-800 m), horské smrčiny (800-1200 m), severské louky, kleč, rašeliniště (1200 – 1450 m), lišejníková tundra, kamenité sutě (1450 – 1602 m)

Příroda zničena průmyslem (dnes z větší části utlumen) a turisty.

Český nejstarší národní park KRNAP (1963), jsou na seznamu UNESCO (dodneška má podnebí tundry).

Řada endemitů, rašeliniště, ledovcové tvary.

Krakonošovy zahrádky – kotliny, kde se zimní sníh drží do pozdního jara → specifické druhy květeny.

Centra: Špindlerův Mlýn, Pec pod Sněžkou, Harrachov, Jánské Lázně.

Broumovská vrchovina

Součástí vrchoviny je CHKO Broumovsko s Adršpašsko-teplickými skálami a Broumovskými stěnami.

Lokalita patří k největším skalním městům střední Evropy

Členitý reliéf způsobuje klimatickou inverzi

Regionem protéká řeka Metuje

Králický Sněžník

Rulová klendba, ze které vybíhají směrem k jihu dva hřbety.

Pramenná oblast řeky Moravy

Centrální bod hlavního evropského rozvodí na vrcholu Klepý – rozvodnice Baltu, Severního a Černého moře.

Hrubý jeseník

Nejstarší pohoří na Moravě, má velice široké hřbety, hluboké říční údolí, v pleistocénu nebyl zaledněn, avšak probíhalo zde intenzivní mrazové zvětrávání.

Je CHKO a uvnitř řada národních přírodní rezervací (NPR)

Šerák-Keprník - zbytky smrčinového pralesa,

Praděd – vrchol nad hranicí lesa + údolí bílé Opavy, petrovy kameny – výsledek mrazového zvětrávání, Petrova kotlina.

Rejvíz – velké a malé mechové jezírko

Červenohorské sedlo, Ramzovské sedlo

Centra: lázně Karlova Studánka, lázně Jeseník

Vyvinuté výškové vegetační stupně.

Švýcárna – nejstarší chata v Jeseníkách (chaty vznikají z původních salaší)

Českomoravská subprovincie

Z převážné části leží ve vnitrozemí, na jihu sousedí s Rakouskem.

Brněnská vrchovina, Českomoravská vrchovina, Středočeská pahorkatina, jihočeské pánve.

Brněnská vrchovina

Obklopuje Brno ze severu a ze severozápadu.

Drahanská vrchovina – přiléhá k Brnu ze severu, geologicky staré území (převážně prvohorní), nejvýznamnější součástí je Moravský kras (vápenec, na rozdíl od zbytku vrchoviny) – rozloha téměř 100 km2 (náš největší kras).

Povrchové a podpovrchové krasové jevy, krasová údolí, kaňony, závrty, propadání a vývěry, jeskyně, krápníkové výzdoby, propasti (Macocha – 138 metrů hluboká).

Sloupko-šošůvské jeskyně (jeskyně Kůlna – nálezy z období člověka neandrtálského z doby před 120 000 lety). Masarykův dóm, říčka Punkva, Kateřinská jeskyně, Balcarka.

O objevy se zasloužil profesor Absolon

Rudické propadání, Býčí skála – Jedovnický potok

Ochozská jeskyně, jeskyně Pekrána – rytiny koní a bizonů na kostech zvířat (lovci koní a sobů před 13000 lety).

Bobravská vrchovina – leží na jihozápadním okraji Brna, je zbytkem tektonicky rozlámané paroviny

Boskovická brázda – příkopová propadlina táhnoucí se od Moravské Třebové k Moravskému Krumlovu vyplněná permokarbonskými sedimenty.

Českomoravská vrchovina

Nejrozsáhlejší geomorfologický útvar o rozloze 13 500 km čtverečních.

Stará oblast skládající se především z krystalických břidlic a hlubinných vyvřelin.

Nejvyšší částí jsou Jihlavské vrchy – Javořice a CHKO Ždárské vrchy (Devět skal 836 metrů)

Pramenná oblast Svratky, Sázavy, Jihlavy, Oslavy.

Nesouvislé lesní porosty střídající se s rybníky, loukami a pastvinami

Centra: Nové Město na Moravě, Tři Studně, Devět skal, Velké Dářko

Jihočeské pánve

Sníženy vyplněné druho a třetihorními sedimenty dělící se na Třeboňskou a Českobudějovickou pánev.

Třeboňská pánev je naší největší rybníkářskou oblastí, je významným hnízdištěm a migrační zastávkou ptactva.

Je CHKO a biosférická rezervace (cenné vodní ekosystémy, rašeliniště, močály). Po příchodu člověka (obydlování ve středověku) začali být budovány rybníky, kanály (Zlatá stoka…), částí se vysušovali.

Štěpánek Metolický a Jakub Krčín z Jelčan – stavitelé rybníků, mimojiné i Rožumberk (se 489 hektary největší rybník).

Pánví protéká řeka Lužnice - meandry

Subprovincie česká (křídová) tabule

Leží na sever od prahy při toku Labe. Charakter nížin a pahorkatin. Usazeniny mořského charakteru → vrstvy slínovců, pískovců. Vrstvy říčních usazenin (Labe, Jizera, Vltava, Ohře) → štěrky.

Osamělé sopečné útvary – hora Říp, Ralsko, Trosky, Kunětická hora.

Nejnižší částí je Polabská nížina, Dolní povltaví, Dolní poohří

Úrodné hnědozemě a černozemě, příznivé klima → intenzivně zemědělsky využívaná.

CHKO Český ráj – Vápencové Prachovské skály

Poberounská subprovincie

Brdské vrchy (Tok 865 metrů), Plzeňská vrchovina, Křivoklátská vrchovina, Pražská plošina.

CHKO Křivoklátsko – zároveň i biosférická rezervace – skladba lesů, která byla člověkem málo pozměněna.

Protékají řeky: Úslava, Úhlava, Radbuza, Mže, Berounka

CHKO Český kras (v některých částech se těží Vápenec) – Koněpruské jeskyně.

Oblast Barrandienu

Hrad Křivoklát a Karlštejn

Vnější Západní Karpaty

Pavlovské vrchy (Děvín 550 metrů), Ždánický les, Chřiby, Hostýnsko – vsetináská hornatina, Kyjovská pahrokatina, Vizovická vrchovina, Bílé Karpaty (Velká Javořina 970), Javorníky (Velký Javorník 1071 metrů), Moravsko-slezské Beskydy (Lysá hora 1323 metrů).

Pavlovské vrchy – CHKO, biosférická rezervace, slabě zkrasovatělé jurské vápence táhnoucí se až do Rakouska.

Jedna z nejteplejších a nejsušších oblastí ČR → stepní a lesostepní společenstva v NPR Děvín. Lovci mamutí → věstonická venuše

Nádrže Nové Mlýny na řece Dyje. Vhodné podmínky pro pěstování vinné révy.

Vápence se nacházely hluboko pod zemí (byly druhohorního původu), ve třetihorách byl blok vápenců održen a nasunut do dnešní podoby.

Bílé karpaty – CHKO, biosférická rezervace, louky s největší druhovou rozmanitostí orchidejí v ČR → je nutno je ošetřovat (a pravidelně spásat), aby se udržela biodiverzita, bylo by potřeba pastevectví, ale do toho se nikdo nežene.

Moravsko-slezské Beskydy – samostatná geologická jednotka ve flyšovém pásmu tvořená pískovci a břidlicemi především z období křídy. Ploště největší CHKO v ČR (1160 km čtverečních). Řeka Bečva, Ostravice, Olše.

Centra: Rožnov pod Radhoštěm, Frenštát, valašské Meziříčí, Pustevny, Radhošť

Vněkarpatské sníženiny

Dyjsko-svratecký úval, vyškovská brána, Hornomoravský úval, Moravská brána, Ostravská pánev.

Moravská brána - bylo zde zalednění.

Jsou intenzivně využívání → Ostravská pánev – těžba černého uhlí (prvohory – karbon).

Podnebí

Které jsou hlavní zdroje znečištění ovzduší u nás? Tepelné elektrárny, intenzivní těžký průmysl (Ostravskoú), chemický průmysl.

Poloha astátu na rozhraní mezi oceánským a kontinentálním klimatem (rozdíl se na našem území neprojevuje).

Rozložení srážek

Které faktory ovlivňují klima na území našeho státu? Převládající západní proudění, reliéf (nadmořská výška, srážkový stín, expozice svahů), lestní plochy, vodní plochy, zastavěné plochy (také ovlivňují exhalace z továren), rozložení vzduchových hmot (polární vzduchová hmota, arktická, tropická – násuny) → intenzivní cyklonální činnost → častá proměnlivost počasí.

Cyklony pohyblivé (například vzniknout nad atlantikem) a stálé (Azorské ostrovy - V, Island - N, Britské ostrovy - N, Skandinávie a Rusko – V).

Poloha vůči převládajícím větrům.

Nejnižší srážky v oblasti podkrušnohoří (Žatecko) – srážky přichází ze západu a spadne v oblasti Krušných hor (Německé strana), Dyjsko-svratecký úval – srážkový stín Českomoravské vrchoviny.

Nejvyšší srážky – Krkonoše, Beskydy, Jeseníky – obecně okrajová pohoří.

Klimadiageram - teplota, srážky pro nějaké místo.

Aprílové počasí – duben, velice proměnlivé počasí (déšť, sluníčko...)

Ledoví muži – na jaře, vysoké denní teploty, nízké noční a ranní (pod bodem mrazu)

Medard – náhlá průtrž mračen.

Babí léto – slunný, klidný a teplý konec podzimu.

Rozložení teplot

Vliv nadmořské výšky – na každých 100 metrů nadmořské výšky klesne teplota o 0,6°C

Z hlediska teplot vymezujeme klimatické oblasti:

- Teplé – nížiny
- Mírně teplé – vrchoviny pod 700 metrů
- Chladné – vrchoviny nad 700 metrů, pohoří

Hydrologické poměry ČR

Řeky

Nevýhodná ploha státu na hlavním evropském rozvodí (Klepý 1143 metrů) → nemůžeme řeky pořádně využívat.

Sněhovo-dešťový (středoevropský) režim odtoku. Řeky mají nejvíce vody na jaře při tání sněhu, dešové a sněhové srážky.

Specifický odtok vyjadřuje, jaké množství vody odtéká za jednotku času z jednotky plochy povodí, udává se v $l.s^{-1}km^{-2}$ (litr za sekundu na kilometr čtvereční).

Povrchový odtok – voda odteklá po povrchu z místa, kde vznikl přebytek.

Voda z našeho území odtéká do:

- Severního moře – Labe – pramení na Labské louce v Krkonoších, pak teče na jih do České křídové tabule, protéká Polabskou nížinou, protéká Českým středohořím a opouští ČR u Hřenska)115 metrů nad mořem).
- Černého moře – Morava – ústí do Dunaje pod Děvínem na hranici Rakouska se Slovenskem.
- Baltského moře - Odra

Klimadiagramy v knížce – vyhodnotit.

Lokalizuj naše řeky v rozsahu mapy v atlase na straně 11.

Do kterých moří odtéká voda z našeho území, a které ji tam odvádějí?

Co bylo příčinou povodní v letech 1997 a 2002? Trvalé srážky frontálního původu na větší části území.

Zásahy člověka do hydrosféry - necitlivé chování výrobních zařízení k životnímu prostředí → postupné zlepšení po revoluci (výstavby čističek odpadních vod, jak průmyslových tak komunálních), narovnávání toků, stavba přehrad.

Přehradní nádrže, podpovrchové vody, minerální vody.

Jezera:

- Většinou jsou původu ledovcového, nejívc jich je na Šumavě
  - Černé jezero (hloubka 40 metrů, plocha 18 ha).
- Krkonoše – polská strana
- Krasová jezírka – na dně Macochy, na dně Hranické propasti
- Rašelinová jezírka – šumavské slatě, krkonoše, Rejvíz v Jeseníkách
- Říční jezírka – většinou slepá, bezejmená, vzniklá z meandrů

Rybníky – umělé nádrže, největší rybníkářská oblast – třeboňsko, jihočeská pánev:

- Pohořelicko
- Lednické rybníky
- největší moravský rybník nesyt
- Českomoravská vrchovina – nějvětší rybník Velké Dářko

Půdy

Vznikají zvětráváním hornin a působení půdotvorných činitelů

Vymezení půdních typů a druhů – na základě půdních horizontů, důsledek půdotvorních činitelů, různé druhy zrnitosti.

3 základní půdní horizonty:

- Horizont A – humusový, nejdůležitější, nejvíce organické hmoty je v horní části
- Horizont B – obohacený (iluviální)
- Horizont C – mateční hornina

Přenos vody mezi horizonty ovlivňuje počasí:

- Když je sucho, voda vzlíná vzhůru, obohacuje horizont A – černozemě
- Když je vlhčeji, voda směřuje dolů a přenáší je do obohaceného horizontu – hnědozěmě.

Typy půd:

- Černozem – A, C, humus + matečná hornina (spraš)
- Hnědozem – A je slabší než u černozemě, B obohacené jílem, matečné horniny
- Podzol – eluviální horizont – ochuzený – vymytý – minerály splaveny níž.

Z učebnice zpracuj výškové vegetační stupně a typy krajin

Živá příroda

Vývoj rostlinstva a živočišstva na území ČR byl ovlivněn polohou na rozhraní několika biogeografikých zón:

- Boreální – zóna lesní
- Středoevropské lesní
- Alpské a karpatské

Také polohou na rozhraní zaledněné a nezaledněné Evropy v glaciálech → značná biodiverzita.

Glaciální relikty – přeživší druhy z doby ledových.

Vegetační stupně:

- Údolní nivy – stejně jako údolní nivy byly přeměněny člověkem
- Dubový a bukový les – výrazně přeměněny člověkem – zemědělské plochy, regulace řek, likvidace lužních lesů
- …
- Kleče
- Alpský stupeň - trávy

Význam lesních ekosystémů

- Zabírají 35% státu
- Druhově dominuje smrk s 55%, často byly místo listnáčů vysazovány jehličnany, protože rychleji rostou.
- Význam lesa pro ekologickou stabilitu krajiny, vodohospodářství, rekreaci
- Zabraňování erozi

Ekologická stabilita krajiny – schopnost krajiny odolávat vnějším vlivům

Ochrana přírody

Tradice ochrany přírody – roku 1838 – Žofínský prales a prales Hojná Voda a 1858 – Boubínský prales.

Za období minulého režimu došlo k výraznému poškození přírody, změna nastávají až po roce

1989. Po roce 1989 byl zřízeno ministersto životního prostředí a roku 1991 byl vydán státní program péče o životní prostředí – stát garantuje ochranu přírody.

Postupně dochází ke zkvalitňování životního prostředí, ale značná zátěž z minulosti a rostoucí problém s nárůstem automobilové dopravy.

Emise → půda → stromy → nemocné lesy

Zvláště chráněná území (ZCHÚ) v ČR:

1. Velkoplošná CHÚ – velká rozloha, velká hodnota – každá oblast má svoji správu, spravují území a vydávají řád pro návštěvníky apod.
    - NP – vyhlašuje Parlament ČR + ochranné zóny (utlumování lidských aktivit)
        - Krkonošský NP – 1963
        - NP Šumava – 1991
        - NP Podyjí – 1991
        - NP České Švýcarsko – 2000
    - CHKO – vyhlašuje Vláda ČR
2. Maloplošná CHÚ:
    - Národní přírodní rezervace (NPR)
    - Přírodní rezervace (PR)
    - Národní přírodní památka (NPP)
    - Přírodní památka (PP)

- Biosférické rezervace - vyhlašuje je UNESCO, jedná se o lokalitách světového významu
    - Krkonoše, Šumava, Třeboňsko, Křivoklátsko, Pálava, Bílé Karpaty

Mokřadní ekosystémy – jedná se o lokality chráněné na základě Ramsarské úmluvy, v ČR mezi ně patří například Třeboňsko, Šumavské slatě nebo Lednické rybníky.

Regiony České republiky

Tři historické země – toto dělení se už nepoužívá:

- Čechy
- Morava
- Slezsko

Do roku 1989 zde byly kraje, okresy a obce, po roce 1989 byly kraje zrušeny v roce 2000 byly zavedeny **vyšší územní samosprávné celky – kraje** → celkem 14. krajů, v čele stojí hejtman. Nové kraje nerespektují hranice historických zemí.

Vyhledej v atlase kraje ČR a jejich hlavní města.

- Praha – 1,16 milionu
- Středočeský kraj – 1,12 milionu, Praha, největší území
- Jihočeský kraj – České Budějovice, 600 tisíc
- Plzeňský kraj – Plzeň, 500 tisíc
- Karlovarský kraj – Karlovy Vary, 300 tisíc
- Ústecký kraj – Ústí nad Labem, 800 tisíc
- Liberecký kraj – Liberec, 400 tisíc
- Královéhradecký kraj – Hradec Králové, 500 tisíc
- Pardubický kraj – Pardubice – 500 tisíc
- Vysočina – Jihlava – 500 tisíc
- Jihomoravský kraj – Brno, 1,24 milionu
- Olomoucký kraj – Olomouc, 600 tisíc
- Zlínský kraj – Zlín, 600 tisíc
- Moravskoslezský kraj – Ostrava, nejlidnatější, 1,26 milionu

Z učebnice zjisti rozlohu a počet obyvatel JM kraje a porovnej s ostatními kraji

Kdo je současným hejtmanem JM kraje a kde je sídlo kraje? Hašek, sídlí v Brně na **Žerotínově nám. 3/5**

Okresy – používá se pouze jako statistické jednotky, protože byly roku 2002 zrušeny, místo nich vznikly obce s rozšířenou působností – kterých je 205.

Jihomoravský kraj má 7 okresů:

- Blansko
- Brno-město
- Brno-venkov
- Břeclav
- Hodonín
- Vyškov
- Znojmo

Nejmenší administrativní jednotkou ČR je obec (přibližně 6250)

EU na našem území vytvořila statistické jednotky – NUTS II. - jedná se o 8 oblastí, které slouží Eurostatu (evropskému statistickému úřadu) pro porovnání ekonomických ukazatelů členských zemí.

Kvůli rozdělování finančních prostředků na rozvoj málo rozvinutých regionů ze strukturálních fondů. Některé NUTS už nemůžou dostat protože převažují v HDP na osobu 75% evropský průměr. Pokud nepřesahují, mají nárok na dané prostředky.

U nás nemůže čerpat Praha, ostatních 7 může. NUTS byly sestaveny tak, aby měly nad milion obyvatel → sami zůstali (Moravskoslezský, Praha, Střední Čechy).

Jihovýchod – Kraj Vysočina, Jihomoravský kraj

NUTS 1 – územní celek Česká republika

NUTS 2 – těch 8 regionů

NUTS 3 – kraj → 14

LAU 1 (NUTS 4) – okres → 76

LAU 2 (NUTS 5) – obec ~ 6250

Obyvatelstvo – vývoj osídlení a zalidnění

Osidlování našeho území bylo ovlivněno přírodními, sociálně-ekonomickými (pracovní příležitosti, lepší platy) a geopolitickými faktory (vystěhování obyvatel apod).

Z učebnice na straně 30 získej informace o jednotlivých fázích demografické revoluce na našem území.

Osídlení od paleolitu, v 6. století nahrazují Markomany a Kvády Slované (Keltové). Prostorově nesouvislé osídlení pouze v nižších polohách...

Osidlování vyšších území začíná až později, tzv. Vnitřní kolonizací ve 12. století. Později nastává vnější kolonizace – osídlení pohraničí Němci.

První fáze demografické revoluce – do poloviny 18. století, vysoká porodnost, vysoká úmrtnost → malý přírůstek. Kvůli nedostatku potravy, nemocem.

Druhá fáze demografické revoluce – zlepšování hygienické situace ve městech, množství jídla → snížila se úmrtnost → nárůstu počtu obyvatel (bez zvýšení porodnosti). Průmyslová revoluce → více peněz, více pracovních míst → vyšší životní úroveň → roste kvalita lékařské péče → snížení úmrtnosti.

Třetí fáze demografické revoluce – postupně klesla porodnost, klesá i úmrtnost. V tomto období bylo obyvatelstvo značně ovlivněno politickými rozhodnutími – dvě světové války, vystěhování Němců, emigrace na západ (1948, 1968).

Čtvrtá fáze demografické revoluce – krátkodobé zvýšení porodnosti v 60. a 70. letech vlivem silné rodinné politiky státu – prodloužení mateřské dovolené, zvýšení přídavků. Avšak vliv to má jen dočasný, malý přirozený úbytek, občas i záporný (90. léta).

Demografická struktura obyvatelstva

Změny v demografickém chování populace po roce 1989 – přírůstek obyvatel, zalidnění → přebírání typických rysů vyspělejších západoevropských zemí → chceme se rychle dotáhnout na vyspělé země → rychlé změny v demografickém chování.

Přirozený přírůstek – rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých osob v přepočtu na 1000 obyvatel.

- Kladný – vyšší je počet narozených
- Záporný – více osob zemře, než se narodí

V současnosti jsou nízké přirozené přírůstky – ovlivněna sociální politikou státu, dání přednosti kariérního růstu.

První dítě bylo před rokem 1989 kolem 20 let, dnes je to kolem 30. V západních státech tento trend nadále posiluje. Navíc se objevují svobodné matky a trend neuzavírat manželství.

Celkový přirozený přírůstek – součet přirozeného přírůstku a migračního salda = rozdílu počtu přistěhovalých a vystěhovalých osob.

Střední délka života = naděje dožití – průměrná předpokládaná délka života dnes narozeného dítěte. Současná je 73/80, oproti 68/75 k roku 1985.

Je ovlivněno:

- Kvalitou životního prostředí
- Styl života a zaměstnání
- Úroveň lékařské péče – po roce 1989 nové léky a přístroje

Úhrnná plodnost – počet dětí na jednu matku, v ČR je to 1,14.

Hustota osídlení – počet obyvatel na km2, náš stát ~129 ob./km2

2 základní faktory:

- Přírodní podmínky
- Sociálně-ekonomické podmínky

Věková struktura obyvatelstva

Předproduktivní věk	0 – 14	16% (2001)
Produktivní věk	15 – 59	65%
Poproduktivní věk	60 – více	18%

V roce 1985 byla silněji zastoupena mládež, dnes její počet vlivem nižší porodnosti klesá. Za to počty důchodců se především vlivem kvalitní péče zvyšují → problém s důchody → potřeba silné ekonomiky, odsouvá se odchod do důchodu nebo důchodové reformy, do které se ovšem nikomu nechce.

Ve skupině produktivních je nezaměstnanost přibližně 7%, jsou zde zařazení invalidé, studenti i ženy na mateřské dovolené.

Věková pyramida – zastoupení jednotlivých ročníků, v dlouhodobém měřítku tak naše populace vymírá – kolem roku 2050 klesne pod 10 milionů.

Národnostní složení – značně homogenní, po roce 1989 si můžeme národnost svobodně změnit, státní příslušnost k ČR však měnit nemůžeme.

K českému obyvatelstvu (Češi, Moravané, Slezané) se hlásí 94% obyvatel.

česká národnost	90,4 %	
moravská	3,7 %	nejvíce Brněnsko
slezská	0,1 %	opavsko
slovenská	1,9 %	převážně všude
polská	0,5 %	Frýdek-Místek, Karviná
německá	0,4 %	
romská	0,1 %	bojí se kvůli diskriminaci

Z cizinců jsou nejpočetnější Slováci, Ukrajinci a Vietnamci → projevy nacionalismu, rasismu a xenofobie.

Urbanizace – stěhování lidí do měst za prací.

Suburbanizace – vylidňování měst (směrem od centra) do okolních obcí a na kraje měst pro lepší životní prostředí, menší znečištění, volné plochy pro rodinné domy → potřeba dobrého spojení, městský způsob života zůstává.

Brown fields – území, které byly využity pro průmysl, v současnosti však již neplní svou funkci.

Velkoměsta v ČR (více než 100 tisíc obyvatel):

- Praha – 1,2 milionu
- Brno – 380 tisíc, reálně 520 tisíc
- Ostrava – 320 tisíc
- Plzeň – 166 tisíc
- Olomouc – 103 tisíc
- Téměř: Liberec, ČB, Hradec Králové, Ústí nad Labem, Pardubice

Míra urbanizace (% zastoupení městského obyvatelstva) v ČR je ~75% (nadprůměrné v EU).

Kulturní památky UNESCO:

- Český Krumlov – 1992
- Praha – historické jádro
- Telč

- Zelená Hora – 1994
- Kutná Hora – 1995
- Lednicko-valtický areál – 1996
- Kroměříž – 1998
- Holašovice – lidová architektura.
- Litomyšl – 1999 – renesanční zámek
- Olomouc – 2000 – sloup Nejsvětější Trojice
- Brno – 2001 – vila Tugendhat
- Třebíč – 2003 – židovská čtvrť a bazilika svatého Prokopa.

Sídelní struktura ČR

V období agrární společnosti převládají venkovská sídla. Města začala vznikat až ve 13. až 14. století – feudální města – leželi na významných křižovatkách obchodních cest, správní centra, výhodná geografická poloha, obrana.

Královské město – městu byly dány privilegia od krále – právo várečné (vaření piva), možnost si postavit hradby, právo pořádání výročních trhů.

Proces industrializace nastoupený v 19. století znamená růst měst v průmyslových oblastech a naopak stagnaci nebo úpadek měst neovlivněných tímto procesem. Díky průmyslu vznikla třeba Ostrava, upadli naopak Jáchymov, Stříbro, Jihlava.

Adamova – obrovský růst díky industrializaci.

Dochází k odlivu obyvatel z venkova.

Proces urbanizace

Průměrná vzdálenost sídel v ČR je přibližně 3 kilometry, vysoká hustota sídel je v Ostravské části apod – nejnižší je na vysočině.

V 60. a 70. letech 20. století dochází k připojování menších obcí k větším městům, po roce 1989 nastává proces osamostatnění.

V současné době počet obyvatel v našich městech stagnuje.

Míra urbanizace → nové urbanistické zóny na okrajích sídel. Souvisí s procesem suburbanizace.

Střediskové obce – vznikl za období totality – chtěli transformovat státní správu a tak zavedly pro vytyčenou oblast střediskové obce, kde se stavěli nemocnice, kina, bazény...

Nucené slučování obcí → po roce 1989 se začali osamostatňovat a jejich dobrovolné slučování se nedaří motivovat.

Městská sídla

Město:

- Historicko-právní hledisko – panovník udělil status města.
- Kvantitativní hledisko – počet obyvatel – nad 10000 obyvatel
- Kvalitativní hledisko – vybavenost města, souhrn něčeho, co je město schopno nabízet.

  Továrny, památky, služby – nabízí možnost práce

  Dopravní infrastruktura, inženýrské sítě, charakter zástavby, struktura zaměstnanosti (služby a průmysl vs zemědělství)

Sídlo městského typu – od 5000 do 10000 obyvatel

Malá města, střední města, velká města

Velkoměsta – největší význam v rámci svého regionu, přesáhne-li 100000 obyvatel.

Funkce měst – zpracovat z učebnice

Vývoj urbanistických zón v Brně

Oblast Starého Brna – brod přes řeku – křižovatka stezek (Trštěnická, Jantarová...)

1034 – založen starý Hrad – nepodařilo se ho však najít.

Ve třináctém století probíhá německá kolonizace.

1243 – Václav I. Zakládá město udělením královských privilegií

V roce 1989 mělo 999 domů.

1641 – Brno se stalo hlavním městem Moravy

1645 – Brno neúspěšně obleženo švédským vojskem, nebylo dobyto.

1763 – v Brně byla založena první textilní manufaktura

1839 – do Brna přijíždí první vlak z Vídně

1850 – k Brnu bylo připojeno 29 předměstských obcí – rozloha města se zvětšila 140 ha na 1800 ha. Počet obyvatel 50000

1900-1914 došlo k asanaci – území uvnitř hradeb bylo přeplněno → došlo ke zbourání hradeb a starých domů – došlo ke zbourání 200 domů a tak uvolnilo místo novým palácům.

1919 – k Brnu připojeno 26 předměstských obcí – město mělo rozlohu 120000 ha. Počet obyvatel 216000.

Při odsunu Němců došlo k odsunu asi 20000 obyvatelů – místo nich se nasunuli nově příchozí ze Slovenska (například Romové) – Bratislavská.

Historické jádro → posun obytná + průmysl (Trnitá, Dornych). Po druhé světové válce se začala řešit bytová otázka → připojování vesnic k městu a stavba sídlišť panelových domů (Lesná, Líšeň, Kohoutovice).

Po roce 1989 dochází k suburbanizaci, také se řeší ekonstrukce panelových domů, kvůli jejich omezené životnosti.

Výstavba nových průmyslových zón na jih od Brna, protože na severu není vhodný terén, je tam CHKO Moravského krasu, napojení na dálniční síť.

Výstavba nákupních center. Stavba satelitních městeček na sever (směrem do lesa).

Venkovská sídla

Druhé bydlení – chaty, chalupy pro rekreaci, velice rozšířeno

Jaké funkce plní venkovská sídla? Dříve plnili zemědělské funkce, tomu se přizpůsobovali stavení. V posledních letech roste funkce obytná → změna rázu zástavby. Méně lidí je zaměstnáno v zemědělství. Rekreační význam, udržování lidových tradic. Revilatizace-suburbanizace, údržba krajiny.

Velký počet venkovských sídel – více než 3800 obcí má méně než 500 obyvatel. Velice rozšířené v oblasti jižních Čech a Českomoravské vrchoviny – vnitřní periferie.

Vesnice:

- Okrouhlého typu – kulatý obrys
- Návesního typu – centrem vesnice je náves, tam se odehrává většina venkovského života – kolem se soustředí zástavba.
- Řadového typu – obydlí se soustředí (bez šířky) kolem hlavní cesty

Po první světové válce došlo k vysídlení lidí (2 miliony) → to znamenalo značné prořídnutí obyvatelstva → dosídlování, avšak mělo negativní vliv, protože nově příchozí neměli k tomu vztah a tak to chátralo apod.

Venkovská sídla blíže městských sídlům ztrácí svůj charakter – přistěhovalectví z města, nastupuje městský způsob života, zemědělství ustupuje.

Hospodářství

Jakou pozici zastávala ekonomika českých zemí v rámci RU monarchie? 75% průmyslu bylo soustředěno na území Českých zemích – dobré zdroje surovin (především uhlí).

Prvorepublikové Československo patřilo mezi průmyslové země světa – prosazení na světových trzích – boty Baťa, výroba piva, dopravní strojírenství, Karlovarský porcelán.

Obrovské rozdíly mezi Českými zeměmi a Slovenskem – Slovensko bylo agrární, během první republiky se je nepodařilo vyrovnat.

Za první republice se ČSR orientovalo na Německo, Rakousko, Maďarsko, Jugoslávii, Polsko, Velkou Británii, Francii a USA. To vzalo za své po druhé světové válce

K jakým zásadním ekonomickým změnám dochází po únoru 1948? Centrální plánování ekonomiky státem, zrušení soukromého vlastnictví výrobních prostředků → končí tržní ekonomika, znárodnění průmysl, kolektivizace zemědělství (JZD).

Preferování těžkého průmyslu (do té doby zde byl lehký) → suroviny se museli dovážet, nové tepelné elektrárny → zničené životní prostředí. Orientace na východní trhy, ty zaostávají za světem, klesá konkurenceschopnost.

Jaké jsou hlavní rysy transformace ekonomiky po roce 1989? Přechod na tržní hospodářství a celková transformace ekonomiky:

- Návrat k tržní ekonomice, omezení role státu
- Problémy s transformací po rozpadu s Československem.
- Ztráta odbytišť, distance od východních trhů – protože neplatili, odklon k západnímu. Hledání nových odbytišť, ale nedostatečná konkurence schopnost.
- Snížení dotací – předchozí režim dotoval těžký průmysl a zemědělství. Dotace jsou nižší a některé subjekty skončili.
- Kupónová privatizace
- Otevření pro nové trhy – luxusní zboží apod.
- Příliv zahraničního kapitálu – ne vždy je to kladné, například Lachema v Brně vlastní Pliva, kupuje ji konkurenční firma → je možné že zařadí program do svého a nebo ho zlikvidují.

  Úspěšné ale například u Škody auto
- Transformací se zvýšil počet nezaměstnaných - především v místech, kde předchozí předchozí režim nerespektoval zásady tržního principu.
- Podíl průmyslu výrazně klesl (útlum těžkého). Zemědělství je neproduktivní (v minulém režimu byl silně dotován).
- Restituce území
- Růst podílu služeb – přelili se sem zaměstnanci z těžkého průmyslu
- Potřeba dopravní infrastruktury – rychlostní koridory, nové dálnice s napojením na okolní státy.
- Ekologická politika státu
- Rozvoj cestovního ruchu
- Větší otevření trhu po vstupu do EU přináší své výhody i nevýhody.

Zahraniční obchod:

- Pasivní – u nás od roku 1993 do 2004 byl větší dovoz než vývoz – díky transformaci ekonomiky.
- Aktivní – od roku 2005 víc vyvážíme než dovážíme.

Otevřenost trhů dobře přenáší krizi. Snižuje se koupěschopnost obyvatelstva. Náš trh je závislý na Německu. Sílící koruna – naše zboží se stává dražší.

85% vývozu směřuje do EU.

Vývoj a rozmístění průmyslu

Kumulace průmyslu především v severní polovině ČR – Aš – Plzeň – Praha – Oloumouc – Ostrava.

Jak těžký průmysl (těžba uhlí, hutnictví) tak i odvětví spotřebního průmyslu – textilní průmysl, zvláště v podhorských oblastech. Dnes již neexistuje – kvůli dovozu levného oblečení Asie.

Poté ještě velkými koncentracemi je Zlín a Brněnsko.

Za první republiky byla polovina vývozu spotřební zboží. Po 1948 orientace na východní trhy, preferování těžkého průmyslu → zaostávání za vývojem a devastace ŽP.

Industrializace Slovenska.

Jakými změnami prochází náš průmysl po roce 1989 – celkové odlehčení. Pokles zaměstnanosti v utlumovaných odvětvích a jejich přeliv do služeb. Změna trhů – přeorientování. Výrazná orientace na export.

Vznik nových průmyslových zón (souvisí s přílivem nového kapitálu). Využití levné, ale kvalifikované pracovní síly.

Automobilový průmysl – tahoun ekonomiky. Především výroba součástek.

Suroviny a těžební průmysl

Černé uhlí – Ostravsko-karvinský revír

Hnědé uhlí – sokolský revír, severočeský revír.

Největší těžba v roce 1970 díky trendu těžkého průmyslu.

Uran – docela dobré zásoby, ale těžba téměř zastavena. Těžba byla úplně zastavena. My neumíme Uran upravovat, těžký odbyt (původně to bylo Rusko), náš Uran je drahý. Velký konflikt se životním prostředím.

Ropa a zemní plyn – Hodonínsko – nepokryje naši spotřebu. Čerpáme ropovody z Ruska i od Jadranu (Inglostad) plus ze severu Německa. Totéž plynovody.

Po 1989 nastal pokles těžby surovin na objem průmyslové výroby.

Těžba stavebních surovin – žula, vápenec, sklářské písky, kaolín.

Výroba elektrické energie

Po 1989 došlo k odsíření tepelných elektráren, dominantní postavení má ČEZ (70% energie). Rozhodující podíl pevných paliv.

Do roku 2010 má být 8% podíl obnovitelných zdrojů na výrobě elektrické energie. Tlak EU → hydro elektrárny, větrné elektrárny, sluneční energie, spalování biomasy.

Většina tepelných elektráren je v Podkrušnohoří. Ostravsku, Polabí (Chvaletice, Mělník).

Jaderné elektrárny – Dukovan, Temelín – elektrárny sovětského typu. Ukládání odpadu u Dukovan.

Největším výrobcem energie u nás je firma ČEZ a.s. Je rozdělen na více částí – distribuce energie, obnovitelné zdroje...

ČEZ může mít energii levnější, než ostatní dodavatelé, jaderná energie je nejlevnější. Sluneční energie je přibližně 40x dražší než energie z jádra.

Vodní elektrárny tvoří 4% z výroby energie ČEZu, je to poměrně drahá energie, nemožnost stavby dalších vodních elektráren.

Spalování biomasy – dneska cool, 20%.

Větrné elektrárny – investice na Znojemsku

Mikroslavský mikroregion – malá firma dala návrh na stavbu větrných elektráren, rada města přijala návrh, referendum obyvatelů bylo pro. Malá firma projekt nakonec odřekla.

Nový partnerem mikroregionu Miroslavska je skupina ČEZ, přechází si obyvatele projekty (naučné stezky, hřiště), a plánuje nový projekt na stavbu větrných elektráren.

Další projekty – na Znojemsku (Břežany), Krušné hory, Svitavsko, Šumpersko.

Pro větrnou elektrárnu – ekologické, 210 tisíc pro kasu obce ročně

Proti větrným elektrárnám - hlučné, nebezpečí pro živočichy, malá životnost a s tím související nákladnost. Zásah do toho jak vypadá krajina.

Hutnictví

Velké změny po roce 1989, velká část musela z trhu odejít, založeno především na černé metalurgii, chybí nám rudy kovů (musely se dovážet). Dochází k útlumu. Část provozu byla uzavřena – zbytek byl zmodernizován, často nepřežili vůbec (Poldi Kladno).

Současná základna je na Ostravsku - Vítkovice steel, Nová Huť, Třinecké železárny, Bohumín, Frýdek-Místek (válcovny plechů).

Některé provozy byly zachovány jako technické památky.

Strojírenský průmysl

U nás nejrozšířenější, zaměstnává velké množství lidí, kvalifikovaná pracovní síla, poměrně levná → vstup zahraničního kapitálu.

Po roce 1989 byl značně zrevidován počet strojírenských podniků (byl téměř v každém městě).

Brno (+ Kuřim, Adamov, Blansko), Praha, Plzeň – tři nejvýznamnější centra strojírenského průmyslu.

Brno: Zetor (funguje), Zbrojovka Brno, Královopolská, První Brněnská

Dopravní strojírenství

Značná tradice dříve, dnes již menší význam než před 1989.

Mladá Boleslav – OA Škoda auto – zahraniční kapitál VW → hlavní tahoun naší ekonomiky.

Kolín – TCPA (Toyota, Peugeot, Citroen)

Nošovice na Frýdecko-Místecku – Hyundai (Jižní Korea)

800 tisíc aut ročně, především pro export.

Kopřivnice – výroba NA Tatra – 90. let tradice, dříve vyráběli i OA. V současnosti velký problém s odbytem.

Praha – Avia – vstup zahraničního kapitálu Daewoo (Jižní Korea) – lehčí nákladní auta.

Autobusy – Karosa – Vysoké Mýto – Iveco

Tramvaje, trolejbusy, elektrické lokomotivy – Škoda Plzeň

Letadla – po roce 1989 nastává útlum, americký kapitál – Aero Vodochody – vojenské stíhačky – vstup Boeingu – skončili s dluhem → lehká sportovní letadla, ultralighty.

Evektor Kunovice – ultralehká a sportovní letadla.

Moravan Aeroplanes – Otrokovice – sportovní letadla Zlín

Aero Vodochody, Letecké závody Kunovice – dělají pouze komponenty, nemontují letadla.

Chemický průmysl

Odvětví, které prošlo rozsáhlou restrukturalizací vedoucí ke zkvalitnění výrobků a ochraně životního prostředí.

Výroba je soustředěna do míst s vodními zdroji, uhlím a ropovody.

Hlavními centry jsou severní Čechy (Ingolstadský i ruský ropovod) – Litvínov, Ústní nad Labem (SETUZA), Most (Záluží u Mostu), střední Čechy – Kralupy nad Vltavou (Kaučuk Kralupy), Neratovice (Spolana), Lovosice, Pardubice, Semtín (SEMTEX) a některá centra na Moravě – Valašské kloubouky, Otrokovice (Barrum).

Brno – Lachema, Břeclav – Gumotex.

Textilní průmysl

Jedno z nejstarších odvětví u nás. Dnes proud levných výrobků z Asie. Brno – Rakouský Manchestrem. Mosilana, Vlněna.

OP Prostějov – oblečení pro slavnostnější příležitosti, dražší konfekce.

Sklářský průmysl

Výroba skla a porcelánu – velký zásah současné krize – těžké problémy, často konec. Přebíjí je levnější konkurence.

Krystalex Nový Bor

Karlovy Vary – značka Moser

Zemědělství

Násilná kolektivizace po roce 1948 – vznikají Jednotná zemědělská družstva (JZD) a státní statky. Soukromníci, kteří nechtěli byli zavřeni do vězení, posláni do uranových dolů nebo prostě zmizeli.

Cílem bylo zavést velkoplošné (→ dopad na erozi půdy) hospodaření s cílem vyprodukovat co nejvíce levných potravin – snaha zajistit soběstačnost.

Pěstování plodin v oblastech s nevhodnými přírodními podmínkami – nerentabilní výroba → obrovské dotace.

Velice poškodili přírodu používáním průmyslových hnojiv.

Přezaměstnanost – příliš mnoho zaměstnaných lidí, celkem 600 tisíc lidí.

Transformace zemědělství

Změny ve vlastnických poměrech → soukromníci, družstva, s.r.o., a.s.

Pokles zaměstnanosti – zůstalo asi 150 tisíc. Spousta lidí odchází, protože nevydělává, nízké platy.

Snížení dotací – což způsobuje problém, protože na západě dostávají větší dotace (Německo, Francie, Rakousko).

Změny v prostorovém rozmístění zemědělské výroby – některé plochy zanikly → podpora zatravňování a zalesňování. (Snahy pro živočišný průmysl).

Pokles používání umělých hnojiv – je to nešetrné k přírodě, jsou drahé.

Ekozemělství (→ biopotraviny = bez chemie), agroturistika

Zemědělská výroba

Celkový pokles zemědělské produkce, zahraniční konkurence, problém s odbytem. Poklesl především živočišné výroby.

Vliv přírodních podmínek na zaměření výroby.

Změny v podhorských a horských oblastech

Problémem jsou nízké výkupní ceny mléka a obilí – problém celé EU.

Rostlinná výroba

Zajišťuje základní potraviny pro obyvatelstvo a krmivo pro dobytek (živočišná výroba).

Cirka polovina osevních ploch připadá na obiloviny, z toho především na pšenici a ječmen.

Nárůst produkce olejnin, především řepky (pro výrobu bionafty – brutálně neefektivní a relativně neekologické).

Pokles produkce brambor, cukrové řepy, ovoce a zeleniny – kvůli levnému dovozu.

Vinařské oblasti na Znojemsku, Břeclavsku, Hodonínsku, Mělnicku a Litoměřicku.

Chmelařské oblasti na Lounsku a Žatecku.

Živočišná výroba

Výrazný pokles chovu skotu vlivem rostoucí ceny masa (dovozu z Německa…), nemoci šílených krav. V nížinách se zaměřuje hlavně na mléko. V podhorských oblastech a horských oblastech na maso – extenzivní chov.

Chov prasat je soustředěn do oblastí s dostatkem krmiva a větším odbytem, vepřové je v Česku nejoblíbenější maso, přesto stavy prasat u nás stále klesají – konkurence levnějšího masa z dovozu.

Nárůst chovu drůbeže, ovcí a koní – souvisí s agroturistikou.

Tradici má chov ryb (především sezónní záležitost) a včelařství (většina medu na vývoz).

Zemědělské výrobní oblasti

Kukuřičná:

- Dyjskosvratecký a Dolnomoravský úval.
- Úrodné černozemě, teplé, ale suché klima
- Pšenice, Kukuřice, teplomilné druhy ovoce, zeleniny a vinné révy

Řepařská:

- Hornomoravský úval, Polabí
- Černozemě, hnědozemě, teplé mírně vlhké klima
- Pšenice, sladovnický ječmen, cukrovka, zelenina

Bramborářská:

- Vrchoviny, především ČMV
- Hnědé půdy, podzoly, chladnější vlhčí klima
- Brambory, krmná pšenice a ječmen, oves, pícniny

Horská:

- Největší části vrchovin a horské oblasti
- Hnědé půdy, podzoly, gleje, chladné vlhké klima
- Převaha luk a pastvin pro živočišnou výrobu

Půdní fond

Struktura půdního fondu je rozdělena dle využití:

- Zemědělský půdní fond – 54%

  Orná půda – především nížiny

  Trvalé travní porosty – louky a pastviny – pro pastvu, krmivo pro dobytek

  Ostatní zemědělská půda – chmelnice, vinice, zahrady a ovocné sady – 6%.

  Podíl této půdy se postupně snižuje, proběhem urbanizace. Po roce 1989 došlo k výraznému zmenšení, po roce 1990 dochází ke snižování podílu zemědělské půdy.
- Lesní půda – třetina
- Ostatní – přibližně 15% - zastavěné oblasti, plocha silnic a dálnic, těžební plochy

Kvalita půdy je dána místními podmínkami a reliéfem krajiny než zeměpisnou šířkou.

Doprava a spoje

Vývoj a změny dopravní sítě na území ČR

Nejrozšířenější je železniční, silniční doprava. Po roce 1989 narostla letecká doprava.

Základní síť vznikla za Rakouska-Uherska.

Změna v orientaci přepravní proudů – za RU byla ve směru na Vídeň a Linec, poté z Česka na Slovensko. Po roce 48 ještě více na východ (Rusko...). Po roce 1989 pak na západ – Rakousko a Německo.

Před rokem 1989 byla značně dotovaná nákladní doprava – bylo potřeba přepravovat suroviny → dnes je nákladní doprava nerentabilní.

Po roce 1989:

- Je potřeba zmodernizovat dopravu
- Rozšířit napojení na okolní státy – dálnice do Německa, dálnice na Vídeň. Železniční koridory a rychlostní silnice.
- Tranzitní poloha ČR
- Omezení dotací
- Částečná privatizace

Nutnost se plnohodnotně napojit. Z toho však vyplývají i problémy – hluk, znečištění, velké opotřebování silnic.

Železniční doprava

Je hustá, není rovnoměrně rozmístěná, největší hustota je v severní polovině státu (největší nakupení průmyslu). Délk asi 9600 kilometrů.

Kvalita tratí se posuzuje dle vícekolejných tratí a elektrifikovaných tratí, což je u nás asi třetina.

Naše železnice mají malou propustnost, nedovolují vyšší rychlosti z důvodů zastarání.

Dominance Českých drah – závislé na státu, nekonkurence schopné → omezují na nerentabilních tratích dopravu. Menší tratě ruší.

Kultura cestování na našich železnicích nedosahuje evropského průměru. Profesionalita personálu mnohdy je horší než dobrá.

Po roce 1980 došlo k poklesu objemu materiálu a osob po železnici.

Železnice je ekologicky čistší, přesto je však odliv k individuální dopravě v autech. Přesun na kamionovou dopravu – mobilnější, rychlejší, avšak horší k životnímu prostředí.

Rychlostní koridory – 4 rekonstruované (2. tahy jsou už zrekonstruované) tahy evropského významu – vyšší rychlosti (do 160 km v h) a zlepšit celkovou úroveň cestování a servis kolem:

1. Děčín – Praha – Česká-Třebová – Brno – Břeclav (Slovensko, Rakousko)
2. Petrovice – Přerov – Břeclav nebo z Přerova do /stí nad Orlicí
3. Cheb – Plzeň – Praha – Ústí nad orlicí – Petrovice
4. Děčín – Praha – ČB - Dvořiště

Problémem rychlostních koridorů je, že železniční uzly nejsou zmodernizovány (například Brno).

Silniční doprava

Velice hustá, ale v katastrofálním stavu (i řada dálnic a rychlostních silnic) – zvláště po zimě. Z toho vyplývají problémy z bezpečností.

Cílem je dobudovat ucelenou síť dálnic a rychlostních silnic, aby spojovala velká města.

Hlavní osou je D1 – Praha – Brno – vybudován za minulého režimu, místy tankodrom, servis není na evropské úrovni.

D2 – Brno – Bratislava, také z minulého režimu, v havarijním stavu

Problémy:

- České středohoří brání dálnici směr Děčín.
- Směr Kroměříž – Ostrava
- Brno – Vídeň – v Rakousku se intenzivně buduje, zase CHKO
- Rychlostí silnice R43 – problém s umístěním

Chybí obchvaty měst nebo jsou nedostatečné. Trpí životní prostředí a lidé ve měst.

Kamionová doprava: obrovská zátěž pro krajinu a silnice → kvůli tomu bylo zavedeno mýtné.

Mýtné – zpoplatněné úseky dálnic, rychlostních komunikací a silnice 1. třídy.

V nákladní dopravě dominuje silniční doprava s 82%, následuje s 15% železniční, pak vodní, letecká a potrubní.

V osobní dopravě je nejvíce zastoupena silniční doprava s 69% následovaná železniční s 30%, letecká cca 1%.

Letecká doprava

Narostl po roce 1989, kdy došlo k rozšíření dopravních linek do zahraničí, využívá se prioritně pro mezistátní dopravu.

Objem dopravy (přepravených osob) neustále stoupá.

Praha Ruzyně – letecké centrum.

Vnitrostátní letecká doprava sice existuje, ale je nevýznamná.

Brno Tuřany, Ostrava Mošnov, Karlovy Vary

Brno – Moskva, Brno – Londýn, Brno – Praha – snaha rozšířit linky pro přitáhnutí turistů a investorů. Sezónní lety (charterové lety) na objednávku cestovních kanceláří (Řecko, Tunisko, Egypt, Španělsko, Švýcarsko).

ČSA vlastní stát, snahy o privatizaci

Říční doprava

Nemá velkou váhu, protože máme málo splavných řek (jen 300 kilometrů). Nejvíce na Labi (splavné od Chvaletice). Část Vltavy (od Slapů do Mělníka – především pro parníky).

Československá plavba labská – firma (součást jiné nadnárodní firmy), zajišťuje říční dopravu u nás.

Je ekologičtější než silniční. EU ji velice finančně podporuje. Ekologická hnutí jsou proti tomu.

Měli jsme námořní flotilu (největší z vnitrozemských států).

Potrubní doprava

Ropovod a plynovod Družba – z Ruska -> Hodonín -> Francie a Německo (dělí se)

Ropovod a plynovod Ingolstadt z Německa do Německa a směr Slovensko (kopíruje směr Družby).

Problém s dodávkami – vyhrožování ze strany Ruska, Ukrajiny. Snahy o záložní potrubí. Díky dvou ropovodům jsme na tom dobře Velké zásobníky.

Doprava zpráv a informací

Česká pošta

Internet - vybavení internetem je v ČR asi 20%, což je oproti průměru EU (42%) málo.

Mobilní sít

Mezikontinentální družice, televize, rozhlas, tisk – součást globálního světa, velká moc

Služby

Služby neměli tradici před rokem 1989, z toho plynula nespokojenost zákazníků. Celková kvalita byla nízká. Po roce 1989 nastávají výrazné změny, postupně se privatizovala a tak přináší místo pro realizaci spousty lidí, často nezkušených – z počátku nízká úroveň.

Sport, kultura, obchod, peněžnictví, věda

Služby se rozdělují do řádů:

- Nižších řádů – časté využití – například obchody, školy
- Vyšších řádů – méně časté využití – divadlo,

Práh služby – minimální počet osob, které by měly zařízení využívat, aby pracovala efektivně.

Zázemí služby – území, které daná služba obsluhuje.

Po roce 1989 zaznamenaly velký boom bankovního odvětní – menší banky se neudržely, i větší banky byly vytunelovány. Cestovní ruch – souvisí s otevřením hranic. Vzrostla nabídka zboží v obchodech.

Vznik obchodních center – likvidace malých řetězců, nízká kvalita zboží, plýtvání, konzum.

Do školství přichází soukromé školy. Začátkem 90. let vznikly nové školy, ale dětí byl nedostatek -> rušení základních škol i středních škol. Nové univerzity, nové fakulty...

Nejvíce soustředěny v krajských a bývalých okresních městech a obcí s rozšířenou působností.

Cestovní ruch v ČR

Předpoklady, podmínky cestovního ruchu – především přírodní podmínky – rozmanitost povrchových útvarů, klimatické, hydrologické, vegetační poměry. Bohatá rozmanitost útvarů (chybí jen moře a vysoké hory). Kulturněhistorické předpoklady – hrady, zámky, centra měst, památky UNESCO, galerie... Realizační – služby sloužící k ubytování a stravovací. Dopravní dostupnost, cena, vzdálenost, bezpečnost země, dostupnost zdravotní péče. Jazyková bariéra

Nejčastěji navštěvované země – (pasivní) – Itálie, Chorvatsko, Španělsko (západní a jižní Evropa). Dříve to bylo Bulharsko, Maďarsko,... (nízká úroveň služeb)...

Po roce 1989 se objevuje spousta cestovních kanceláří (zajišťuje vše) a agentur (zprostředkovává). Ne všichni podnikají nejlépe – část z nich zkrachovala a nechala lidi v zahraničí – dnes musí být pojištěni proti úpadku. Nejstarší CK Čedok.

Domácí cestovní ruch – DCR:

- Tradice má horská turistika, lyžování, návštěva historických památek
- Rozšířená forma druhého bydlení (chaty, chalupy) – kompenzace uzavřených hranic, zároveň přiváží peníze z města na vesnici.
- Otázky kvality nabízených služeb
- Nárůst DCR

Aktivní cestovní ruch – ACR:

- Nejnavštěvovanější je Praha, přírodní a kulturní památky UNESCO a lázně (Karlovy Vary, Mariánské lázně).

  Kraje Praha, Karlovarský, Jihomoravský
- Nejvíce návštěvníků přijíždí – Němci, Britové, Rusové, Italové, Nizozemci. Narůstá podíl turistů z Asie (Čína a Jižní Korea) a z latinské Ameriky.
- Ročně navštíví ČR kolem 6 milionu turistů.
- Kvůli silné koruně ztrácíme turisty – začíná to pro ně být drahé.
- Nutno zlepšit nabídku a kvalitu služeb a propagaci

Pasivní cestovní ruch:

- Nejčastěji navštěvované země jsou Chorvatsko, Slovensko, Itálie, Řecko, Španělsko
- Turisté cestují hlavně k moři a za poznávacími zájezdy a lyžováním do Alp
- Narůstá zájem o cesty do exotických zemí.
- Zvyšují se nároky klientů na kvalitu poskytovaných služeb.

Kulturní památky UNESCO

UNESCO od roku 1972, organizace OSN.

8 památek v ČR

Praha – od roku 1992, památková rezervace s 1600 památkami, Hrad, Staré město, Nové město, město židovské (synagoga, hřbitov...).

Český Krumlov – od roku 1992, zákruta Vltavy, Krumlovský zámek, historické centrum.

Telč – 1992 – městská památková rezervace

Zelená Hora ve Žďáře nad Sázavou – 1994

Kutná Hora – od roku 1995, středověké město, díky těžbě stříbra a ražbě mincí se zde ve středověku hodně stavělo. chrám. Katedrála svaté Barbory. Klášter v Sedlci – chrám svaté Marie (taky na seznamu UNESCO). Úpadek po vytěžení stříbra.

Lednicko-valtický areál – 1996 – parkově upravené území vysoké umělecké a krajinné hodnoty.

Holašovice – 1998 - obdélníková náves s statky a usedlostmi – selské baroko. Zachovány všechny hospodářské budovy.

Kroměříž – 1998 – zámek, Podzámecká a Květná zahrada

Litomyšl – 1999 – renesanční zámek ze 16. století

Olomouc – 2000 – sloup Nejsvětější Trojice z 18. století

Brno – 2001 – vila Tugendhat z 20. století

Třebíč – 2003 – židovská čtvrť a bazilika svatého Prokopa.

Zahraniční obchod

Patří k nejvýznamnějším vnějším vztahům států, vyspělé státy mají velice velkou mírou zahraničního obchodu.

Po roce 1989 došlo ke značnému otevření trhu a závislosti na vývozu. Česká republika je velice otevřeným trhem.

Zahraniční bilance vývozu a dovozu:

- Aktivní – sem patří i ČR (od roku 2005) – více vyvezou než dovezou
- Pasivní – více dovezou
- Vyrovnaná

Struktura zahraničního obchodu:

- Dovoz - suroviny – ropa, zemní plyn
- Dovoz - stroje, spotřební zdrojů
- Vývoz aut
- Vývoz strojírenských výrobků

Změny v územní struktuře zahraničního obchodu:

- Rozpad východních trhů
- Hledání nových odbytišť
- Orientace na EU – 86% exportu
- Stanovení prioritních zemí

Zahraniční politika

Nastaly velké změny po roce 1989 -> revize a oteplování vztahů se západními zeměmi – obnoven kontakt s Izraelem, Vatikánem...

O to se hodně zasloužil Václav Havel.

Prioritou zahraniční politiky bylo zajistit vztahy se sousedy – především po rozdělení v 1993. Němci a Rakušany to bylo horší, kvůli odsunu.

Vstup do NATO a do EU -> Podíl na zahraničních misích – Balkán, Afgánistán.

Staly jsme se členy MMF.

Staly jsme se součástí Rady Evropy, OECD...

Evropská unie

Rada Evropské unie

Evropská komise

Evropský parlament – Štrasburk, Brusel